

Manual de traducció anglès-català

Jordi Ainaud

Anna Espunya

Dídac Pujol

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement No Comercial Sense Obra Derivada 4.0 Internacional de Creative Commons](#). Els titulars de l'obra autoritzen qualsevol ús que se'n pugui fer sempre que se'ls reconegui com a autors, que no se'n faci cap ús comercial i que no s'utilitzi per crear una obra nova.

Com citar aquesta obra:

Ainaud, Jordi; Espunya, Anna; Pujol, Dídac (2020). *Manual de traducció anglès-català*.
Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. <http://hdl.handle.net/10230/44583>.

So you drive on to the frontier of writing

Where it happens again.

— Seamus Heaney, ‘From the Frontier of Writing’ (*The Haw Lantern*, 1987)

Així doncs, em sembla millor, si a vós també us ho sembla, que traduïm els llibres que sigui més necessari que tothom conegui, i que els traduïm a una llengua que tothom pugui entendre.

— Alfred el Gran, rei de Wessex, “Pròleg” a la *Regula Pastoralis* d’Orosi (s. IX)

Much have I travelled in the realms of gold,
And many goodly states and kingdoms seen;
Round many western islands have I been
Which bards in fealty to Apollo hold.
Oft of one wide expanse had I been told
That deep-browed Homer ruled as his demesne;
Yet did I never breathe its pure serene
Till I heard Chapman speak out loud and bold:
Then felt I like some watcher of the skies
When a new planet swims into his ken;
Or like stout Cortez, when with eagle eyes
He stared at the Pacific—and all his men
Looked at each other with a wild surmise—
Silent, upon a peak in Darien.

— John Keats, ‘On First Looking into Chapman’s Homer’ (1816)

Taula de continguts

PRESENTACIÓ	9
1. PROCEDIMENTS DE TRADUCCIÓ	13
1.1. Introducció	13
1.2. El manlleu	15
1.3. El calc	16
1.4. La traducció paraula per paraula	20
1.5. La transposició	22
1.6. La modulació	24
1.7. L'equivalència	25
1.8. L'adaptació	26
1.9. L'amplificació i la condensació	29
1.10. La compensació i l'omissió	30
1.11. Exercicis	32
1.12. Solucionari	35
2. EINES DEL TRADUCTOR	40
2.1. Introducció	40
2.2. Els recursos publicats a Internet	42
2.3. Els diccionaris I: qüestions generals	46
2.3.1. Tipologia	46
2.3.2. Limitacions	47
2.3.3. Criteris d'elecció i d'avaluació	48
2.4. Els diccionaris II: principals diccionaris per a la traducció anglès-català	53
2.4.1. Usuari general, monolingüe català, àmbit general	54
2.4.2. Usuari general, monolingüe català, àmbit específic (sinònims)	56
2.4.3. Usuari general, monolingüe anglès, àmbit general	57
2.4.4. Aprenentatge, monolingüe anglès, àmbit general	57
2.4.5. Usuari general, plurilingüe (bilingüe anglès-català), àmbit general	57
2.4.6. Diccionaris bilingües d'altres llengües (anglès-castellà i castellà-català)	58

2.5. Altres fonts de documentació	58
2.5.1. Enciclopèdies	58
2.5.2. Textos paral·lels	59
2.5.3. Serveis d'assessorament lingüístic	61
2.6. Els límits de la documentació	61
2.7. Gramàtiques i llibres d'estil	62
2.8. La traducció automàtica, la traducció assistida i la postedició	64
2.8.1. La traducció automàtica	64
2.8.2. La traducció assistida i la postedició	67
2.9. Els corpus de referència	68
2.10. Exercicis	70
2.11. Solucionari	74
3. PRAGMÀTICA DE LA TRADUCCIÓ: L'ENCÀRREC I ELS SEUS	
COMPONENTS	79
3.1. El text original: el problema de la funció	79
3.2. L'iniciador i el destinatari de la traducció	80
3.3. Tipus i graus d'intervenció del traductor en el text	81
3.4. L'encàrrec: tipus i gèneres textuais	84
3.5. La traducció audiovisual	86
3.6. Traducció i barreres culturals	89
3.6.1. Termes culturals	89
3.6.2. La intertextualitat	94
3.7. Exercicis	99
3.8. Solucionari	103
4. VARIACIÓ LINGÜÍSTICA I TRADUCCIÓ	108
4.1. Les varietats lingüístiques	108
4.2. Varietats relatives a l'usuari	110
4.2.1. Els dialectes geogràfics o geolectes	111
4.2.2. Els dialectes socials o sociolectes	115
4.2.3. Els dialectes temporals o cronolectes	117
4.2.4. Els dialectes individuals o idiolectes	118

4.3. Varietats funcionals o registres: els llenguatges d'especialitat	119
4.3.1. Els llenguatges de la ciència i de la tècnica	121
4.3.2. El llenguatge jurídic	124
4.3.3. El llenguatge econòmic	132
4.4. La llengua col·loquial	135
4.4.1. Llengua col·loquial i llengua estàndard	135
4.4.2. El model de traducció col·loquial de TV3	137
4.5. Exercicis	143
4.6. Solucionari	151
5. ELEMENTS DEL CONTRAST INTERLINGÜÍSTIC	163
5.1. Introducció	163
5.2. El nivell microlingüístic I: el sintagma nominal	165
5.2.1. El gènere	165
5.2.2. Els determinants, els quantificadors i els sintagmes escarits	167
5.2.3. Els complements del nom	170
5.3. El nivell microlingüístic II: la seqüència verbal	173
5.3.1. Aspectes lèxics del verb	173
5.3.2. El temps	176
5.3.3. L'aspecte	179
5.3.4. El mode	186
5.4. El nivell macrolingüístic I: la dixi	189
5.5. El nivell macrolingüístic II: l'oració com a unitat informativa	193
5.5.1. Sintaxi i prosòdia en l'articulació tema-remà	194
5.5.2. El subjecte implícit. L'ordre subjecte-verb / verb-subjecte	198
5.5.3. Les formes fortes i les formes febles i l'articulació rema-tema	201
5.5.4. L'alternança activa-passiva i l'articulació tema-remà	205
5.6. El nivell macrolingüístic III: els elements de la connexió textual	207
5.6.1. Els connectors	209
5.6.2. Els marcadors pragmàtics	213
5.6.3. La puntuació	214
5.7. Exercicis	219
5.8. Solucionari	224

6. EL LÈXIC	232
6.1. Introducció	232
6.2. Anàlisi componencial i camps semàntics	233
6.3. Ambigüitat: sentit, significat i designació	235
6.4. Connotació i denotació	238
6.5. Els falsos amics i les col·locacions	240
6.6. Topònims, antropònims i altres noms propis	243
6.7. L'article personal i els termes de tractament	249
6.8. La traducció dels neologismes i dels termes <i>ad hoc</i>	252
6.9. Convencions	255
6.9.1. Pesos, mesures i monedes	255
6.9.2. Abreviacions: abreviatures, sigles i símbols	256
6.10. Exercicis	259
6.11. Solucionari	261
7. RECURSOS DE SENTIT	267
7.1. Introducció	267
7.2. La metàfora	268
7.2.1. Definicions	268
7.2.2. Tipologia	273
7.2.3. La traducció de la metàfora	277
7.3. Les expressions fixades: refranys, locucions i frases fetes	289
7.3.1. Definicions i tipologia	289
7.3.2. Diccionaris per a la comprensió i la traducció d'expressions fixades	290
7.3.3. La traducció de les expressions fixades	296
7.4. Exercicis	300
7.5. Solucionari	307
8. RECURSOS FÒNICS	319
8.1. Introducció	319
8.2. Els jocs de paraules	320

8.2.1. Definicions i tipologia	320
8.2.2. La traducció dels jocs de paraules	325
8.3. La interjecció, l'onomatopeia i l'al·literació	341
8.3.1. Definicions i procediments generals de traducció	341
8.3.2. La traducció de la interjecció i de l'onomatopeia	343
8.3.3. La traducció de l'al·literació	345
8.4. El ritme i la rima	352
8.4.1. Definicions	352
8.4.2. La traducció del ritme	354
8.4.3. La traducció de la rima	359
8.5. Exercicis	364
8.6. Solucionari	374
BIBLIOGRAFIA	396
Fonts dels exemples	396
Bibliografia crítica	403

PRESENTACIÓ

Adreçat especialment a professors, estudiants i professionals de la traducció i la interpretació, de filologia, de gramàtica comparada, de serveis lingüístics i, en general, de les ciències del llenguatge, aquest manual exposa amb un estil clar, amè i rigorós els aspectes implicats en la traducció: lingüístics (gramaticals i discursius), lèxics, estilístics, culturals i pragmàtics, professionals, etc.

El *Manual de traducció anglès-català* tracta els conceptes teòrics i metodològics de manera exhaustiva (resumits sovint en quadres), amb nombrosos exemples il·lustratius i mostres de textos reals pertanyents a camps diversos: ciència, tècnica, economia, dret, publicitat, premsa, cinema, cançó, novel·la, poesia, etc. Inclou, d'altra banda, blocs d'exercicis pràctics amb el corresponent solucionari al final de cada capítol, amb l'objectiu de consolidar i desenvolupar els conceptes exposats.

Existeix l'opinió que l'única cosa que cal per dedicar-se a l'ofici de traductor és dominar les dues llengües implicades, sobretot la llengua de partida. Aquesta creença parteix de l'observació que la major part de les persones bilingües o multilingües són capaces d'expressar un mateix missatge en la llengua que els convingui segons la situació. Però alhora tots hem experimentat, en aprendre un idioma estranger, la distància que pot arribar a existir entre les diferents maneres d'expressar idees i de representar la realitat que ens envolta, diversitat que queda reflectida en el lèxic i en la gramàtica de cada llengua, així com en les convencions que conformen els diferents tipus de discurs. Traduir és intentar salvar aquesta distància, i no sempre és un acte automàtic garantit pel domini excel·lent dels idiomes.

Els experts consideren que un bon traductor té una sèrie de competències: el coneixement de la llengua i de la cultura de partida i d'arribada, la capacitat d'aplicar estratègies de resolució de problemes, la memòria i la creativitat, el coneixement de l'entorn professional i la capacitat de transferència d'un missatge d'una llengua a una altra (vegeu Hurtado Albir 1996: 34). Aquest manual pretén ajudar el traductor en formació i el professional a desenvolupar algunes d'aquestes competències, tot proporcionant-li les habilitats i els coneixements relacionats amb la transferència del missatge i els recursos de què disposa.

La traducció s'ha definit com una activitat de presa de decisions. Moltes obres didàctiques la presenten com un procés dividit en fases: la comprensió o recerca del

sentit del text original, la reexpressió d'aquest sentit en la llengua d'arribada, i una fase intermèdia on caben diverses activitats. Per a algunes escoles, aquest estadi intermedi passa per un procés de segmentació del text original en unitats més petites (frases, sintagmes, paraules, sons) i de recerca d'unitats de l'altra llengua amb les quals es pugui bastir un text amb el mateix sentit. Per a d'altres, es tracta de construir una representació conceptual del contingut, lliure de les restriccions formals imposades per la llengua original, que serveixi de base per a la producció d'un nou text en una altra llengua. Sigui com sigui, aquest procés sovint requereix la consulta de fonts de documentació (en especial a la primera fase i a la tercera), i la seva execució es realitza en un entorn cada vegada més marcat pels ajuts que ofereix la tecnologia.

Un punt de vista complementari és el que ens presenta la traducció com a producte, és a dir, un text traduït és un text que resulta d'un encàrrec de traducció que algú ha fet a una altra persona, a ell mateix, o a una màquina. Aquest encàrrec té uns propòsits per complir, un destinatari que pertany a una societat i a una cultura determinades, i uns condicionaments externs però no pas negligibles, com ara el temps de què es disposa per a realitzar-lo, l'ajut facilitat (fonts de documentació, eines informàtiques, etc.), i la motivació i el reconeixement social de qui farà la traducció. El traductor sempre intenta satisfer les expectatives de qui fa l'encàrrec, sigui un client (quan ens hi dediquem professionalment), sigui un amic (que ens demana que li fem la traducció), sigui un professor (quan estudiem en una facultat de Traducció). Aquesta perspectiva dona sentit a la definició de traducció com a activitat en què s'han de prendre decisions; és per això que aprendre a traduir és aprendre a decidir.

En aquest manual considerem que l'objecte de la traducció és el text, entenent per text la manifestació tant escrita com oral d'un fragment de discurs situat en un context que té uns propòsits comunicatius. La traducció es mou entre dos pols complementaris. Per una banda, la resposta a la pregunta "Per què l'autor original va escollir unes paraules i no unes altres?" ens ajuda a donar sentit al text i a restringir les possibilitats de traducció. Per altra banda, reconeixem que la funció del text traduït en la cultura receptora i el fet d'anar adreçat a un destinatari pesen tant (o més) que la forma i el sentit del text original; per tant, el traductor utilitzarà unes determinades opcions lèxiques, gramaticals i estilístiques tenint en compte tots dos pols.

Aquesta visió complementària ens permet posar els fonaments metodològics de la pràctica de la traducció que aquest manual pretén mostrar. L'objectiu didàctic es manifesta en l'organització temàtica. Així, alguns conceptes que nosaltres hem

considerat bàsics en la metodologia de la traducció es tracten en primer lloc, com ara els procediments tècnics de traducció procedents de l'Estilística Comparada, que introduïm al primer capítol. La definició i l'exemplificació d'aquests procediments no ens proporcionen una veritable metodologia de la traducció, ja que no ens donen pautes sobre com i quan hem d'aplicar-los. Una altra qüestió prèvia és el coneixement dels instruments lingüístics i de documentació que avui dia es troben a l'abast del traductor. Tots aquests recursos, tant els lexicogràfics com els tecnològics, inclosos els programes de traducció assistida per ordinador i de traducció automàtica, i els criteris per seleccionar-los i avaluar-ne la qualitat, ocupen el capítol 2.

Després de la presentació dels procediments de traducció i de les eines de l'ofici, venen els capítols pròpiament metodològics. El capítol 3 tracta les qüestions relacionades amb l'encàrrec i els seus components des d'una perspectiva bàsicament funcional, pensant en la finalitat de la traducció, els canals a través dels quals es transmet i el públic destinatari. El capítol 4 s'endinsa en la traducció de les diferents varietats lingüístiques, classificades segons la taxonomia originària del model conegut amb el nom d'anàlisi dels registres: varietats relatives a l'usuari i varietats funcionals o relatives a l'ús. El capítol 5 ofereix una panoràmica del contrast gramatical entre l'anglès i el català, en els vessants oracional i textual, centrada sobretot a evitar tant les interferències lingüístiques com la infrautilització de recursos propis del català. El capítol 6 està dedicat a les dificultats que planteja la traducció a nivell lèxic, tant des del punt de vista semàntic com des del punt de vista de les convencions que en regeixen l'ús a cada cultura. Els capítols 7 i 8 aborden la traducció d'alguns aspectes de l'estil; el capítol 7 tracta dels recursos de sentit (la metàfora i les expressions fixades), mentre que el capítol 8 se centra en la traducció dels recursos fònics (jocs de paraules, al·literació, ritme i rima).

Aquest manual és una obra destinada principalment als cursos universitaris de metodologia de la traducció general (és a dir, no especialitzada): per als estudiants, pot servir de guia i instrument per a l'aprenentatge; i per als professors, d'eina per programar i impartir les seves assignatures. Creiem que aquest manual també pot ser útil per als traductors i intèrprets professionals de l'anglès al català, com a punt de referència i eina de consulta. Així mateix, pensem que l'enfocament proposat és vàlid per a cursos de traducció especialitzada, si bé cal, evidentment, complementar el manual amb descripcions dels gèneres que estan subjectes a aquest tipus de traducció. En redactar-lo, hem aspirat a la màxima claredat i precisió possibles fent ús d'un llenguatge

planer que reduís la terminologia a l'estrictament necessària. Tot i així, comptem que l'usuari d'aquest manual ja té uns coneixements elementals de lingüística, d'anàlisi literària i de traducció, i que no li seran alienes algunes nocions en les quals recolzen les reflexions metodològiques. A les explicacions no hi falten els exemples, no pas concebuts com a mers recursos d'amenitat, sinó com un ajut importantíssim per a la comprensió dels conceptes.

L'objectiu didàctic d'aquest manual es reflecteix també en l'atenció dedicada als exercicis. Cada capítol fa unes propostes concretes d'activitats a l'entorn de la traducció que permeten a l'alumnat consolidar els conceptes exposats –ja sigui a classe, ja sigui fora de l'aula. El solucionari proporciona respostes i reflexions que en molts casos no són les úniques possibles, però que sí que indiquen les línies directrius que, a parer dels autors, haurien de guiar l'alumne en l'assoliment dels objectius de l'exercici. Una altra raó per a la inclusió dels exercicis i del corresponent solucionari és que, mitjançant l'estudi de casos pràctics, aconseguim aprofundir en qüestions que l'exposició teòrica del cos del capítol no ens permet desenvolupar plenament. No és casualitat, doncs, que exercicis i solucionari ocupin una quarta part del llibre; esperem que l'usuari tingui en compte aquesta funció que els hem volgut donar i no els deixi de banda en la lectura del text, ja que no en són un mer apèndix sinó un element fonamental.

Aquest manual és un projecte comú de tres professors de traducció anglès-català de la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Pompeu Fabra. L'enfocament, els continguts i l'organització han estat concebuts col·lectivament; la redacció ha estat una tasca individual, tot i que enriquida amb les aportacions dels altres membres de l'equip, que n'han revisat i sancionat el contingut i la forma. Compartim, doncs, la responsabilitat dels errors i el mèrit dels possibles encerts. L'autoria de cada part s'indica a continuació. Les solucions dels exercicis van a càrrec de la persona que els ha pensat i redactat. Els solapaments indiquen que una determinada secció o exercici han estat redactats conjuntament:

Jordi Ainaud: capítol 3; capítol 4 (4.2); capítol 6.

Anna Espunya: capítol 1; capítol 4 (4.1, 4.3 i exercici 1); capítol 5; capítol 7 (7.1, 7.2 i exercicis 1-5 i 8); capítol 8 (8.1, 8.2 i exercicis 2-7).

Dídac Pujol: capítol 2; capítol 4 (4.4 i exercici 2); capítol 7 (7.1, 7.3 i exercicis 6-8); capítol 8 (8.1, 8.3, 8.4 i exercicis 1 i 7-12).

5. ELEMENTS DEL CONTRAST INTERLINGÜÍSTIC

5.1. Introducció

Quan llegim un text per traduir-lo, ens refiem del nostre coneixement implícit de la llengua en què està escrit. En moltes ocasions, però, aquest coneixement no abasta ni totes les peces lèxiques del text, ni totes les estructures sintàctiques emprades, ni els elements de l'estructura textual. Aleshores és útil poder recórrer a uns principis sistemàtics i fer una lectura analítica del text. Bona part d'aquests principis la proporcionen les matèries agrupades sota el paraigua de la lingüística (la morfologia, la sintaxi, la semàntica, la pragmàtica i la lingüística del text).

Les eines lingüístiques serveixen també de base per a la presa de decisions durant la fase de reexpressió. Si bé és cert que per traduir n'hi ha prou amb un domini natural de la llengua d'arribada, saber valorar diferents formulacions i raonar sobre les opcions seleccionades és una de les capacitats del traductor format. Els coneixements explícits sobre les llengües de treball ajuden, a més, a prendre consciència dels elements del contrast interlingüístic.

El contrast gramatical és objecte de reflexió lingüística des de fa molt temps. Llegim a Jakobson (1959: 158), recollint el pensament de Boas, que les llengües es diferencien essencialment en allò que han d'expressar i no pas en allò que poden expressar. Però, ¿com sabem quines categories gramaticals ha d'expressar una llengua concreta?

Segons Whorf (1956) les categories gramaticals poden ser manifestes o encobertes. Les primeres tenen una marca formal a cada frase que conté un membre de la categoria (p. 88). Per exemple, en català el gènere gramatical és una categoria manifesta. Sabem que la paraula 'traductora' és el femení de 'traductor', perquè porta la terminació '-a' afegida al lexema masculí. Les categories encobertes, en canvi, es mostren implícitament a través de fets de selecció (p. 89): la pertinença a una determinada classe gramatical fa que un membre d'aquesta classe pugui exigir una determinada marca formal explícita en algun altre element que hi està relacionat sintàcticament. Per exemple, en anglès el gènere gramatical és una categoria encoberta, ja que en una oració que conté un substantiu, la marca formal de gènere no apareix en aquesta forma sinó en un altre element (un pronom personal singular, un determinant

possessiu o un interrogatiu) que hi fa referència. Així, a l'oració *The translator charged a high fee*, el gènere gramatical de *translator* no es mostra obertament, i per tant no permet saber si es tracta d'un o una traductora. En canvi, a l'oració *The translator charged a high fee for her job*, el possessiu *her* manifesta la categoria de gènere femení de *translator*. És gràcies a aquesta pista que sabem que l'oració parla d'una traductora (el gènere gramatical femení s'associa convencionalment a paraules que poden denotar éssers de sexe femení).

A la traducció de l'anglès al català ens interessen tres menes de contrastos interlingüístics. En primer lloc, ens interessen les nocions gramaticals que el català ha d'explicitar obligatòriament mitjançant la morfologia, i que poden correspondre a categories inexistentes o de manifestació implícita en l'anglès. En aquest cas, l'objectiu és prevenir de la infrautilització de recursos perfectament naturals del català, fenomen que es dona quan el text original té un pes excessiu en el procés de reexpressió. En segon lloc, ens convé ser conscients de les funcions que es realitzen mitjançant recursos lingüístics diferents en les dues llengües. Finalment, ens convé conèixer aquelles construccions idèntiques en les dues llengües però que difereixen en els significats que expressen o en les convencions d'ús de cada cultura i que poden donar lloc a calcs.

En efecte, una de les formes més patents d'influència del text original sobre el text meta és la interferència lingüística, manifestada en el fenomen dels calcs, dels quals parlem a 1.3 i també a 6.5 i 6.8. Recordem que un calc és l'ús d'un element lingüístic d'una llengua segons els patrons d'una altra, i que pot afectar la pronunciació, la morfologia, la sintaxi, la semàntica, i fins i tot l'estructura textual.

En aquest capítol no és la nostra intenció proporcionar una gramàtica comparada de l'anglès i el català, sinó citar i descriure àmbits on el contrast pot afectar la qualitat de la traducció. Ens valem principalment d'exemples extrets d'obres traduïdes publicades que hem comparat amb els originals. Pel que fa a l'organització, adoptem la convenció pròpia de la lingüística del text de distingir entre fenòmens de nivell microtextual, és a dir, els d'abast oracional, i fenòmens de nivell macrotextual, és a dir, d'abast supraoracional i discursiu. Aquesta distinció es troba també en els postulats actuals dels estudis sobre la traducció, segons els quals traduir és comunicar, i la unitat de comunicació i, per tant, de traducció, és el text. Els textos estan fets d'unitats de rangs inferiors (oracions, sintagmes, paraules i morfemes), de manera que el contrast es pot produir tant en la naturalesa i funcionament d'aquestes unitats (nivell "microtextual") com en els condicionaments en la selecció de material lingüístic per

factors relacionats amb la situació comunicativa concreta: el text com a unitat global, el context extralingüístic, l'estat de coneixements dels participants, i la intencionalitat de l'emissor (nivell "macrotextual").

Pel que fa al nivell microtextual, els continguts estan organitzats a l'entorn del nom i del verb, entesos com a nuclis de les estructures que componen l'oració. Així doncs, l'apartat 5.2 està dedicat als elements constitutius del sintagma nominal i a la categoria gramatical de gènere. L'apartat 5.3 està dedicat a la seqüència verbal, és a dir, el complex format pel verb i les marques de categories gramaticals que normalment s'hi associen (temps, aspecte i mode). En tots dos casos, ens hem centrat en aquells fenòmens que afecten el significat de l'oració.

Pel que fa al nivell macrotextual, els continguts s'organitzen en tres apartats: el primer, dedicat a la dixi (5.4), el segon (5.5), dedicat a l'oració vista com a unitat informativa on la sintaxi i la prosòdia es troben al servei d'una presentació eficient de la informació; i l'últim (5.6), dedicat als elements lingüístics que faciliten la connexió i la interpretació textual: els connectors, els marcadors pragmàtics i la puntuació.

5.2. El nivell microtextual I: el sintagma nominal

5.2.1. El gènere

Com hem dit a l'apartat anterior, el gènere gramatical es manifesta en anglès d'una forma encoberta i només en aquells noms que fan referència a éssers sexuats. És a dir, en anglès els substantius no tenen en general cap atribució arbitrària de gènere com en català. (Sí que existeix, però, el gènere com a tret lèxic, present en les paraules que incorporen un sufix derivatiu de gènere, com ara *-ess* a *duchess, actress*). Així doncs, aquesta categoria gramatical únicament es manifesta quan en l'entorn sintàctic hi apareixen elements que pertanyen a un dels tres grups següents: a) determinants possessius en singular: *his, her, its*; b) pronoms personals de tercera persona del singular: *he/ him / his* (per al masculí), *she / her / hers* (per al femení) i *it / it / its* (per al neutre); i c) relatius i interrogatius *who, whom* (que exclouen el neutre). El gènere no es distingeix ni a l'adjectiu ni als determinants no possessius (*the, a, some, any, most, etc.*).

En català, en canvi, el gènere és una categoria que es manifesta mitjançant un morfema de gènere. En traduir de l'anglès al català, ens veiem obligats a explicitar

aquesta categoria, i per tant, a estar pendents de les pistes que ens proporcionin el context immediat. Vegem-ne un exemple:

- (1) a. You're not obliged to return an invitation from the boss; in Baldrige's opinion, it's 'very fresh' to invite the boss and her spouse to dinner, unless you know her extremely well. (*Savvy, the Magazine for Executive Women*, 1983, extret d'Albrecht i Bülow Møller 1991: 30)
- b. No estàs obligat/da a tornar-li la invitació, a la cap; segons Baldrige, és "molt agosarat" convidar-la sopar a ella i al seu marit, llevat que la coneguis molt i molt.

Algunes opcions relacionades amb el gènere venen donades pels fets de selecció: la primera aparició de *boss* no porta cap marca, però a l'oració següent tant el possessiu *her* (recordeu que els possessius anglesos concorden amb el possessor) com el pronom *her* ens indiquen que *boss* té implícitament gènere femení. Pel que fa a l'adjectiu *obliged* tindríem diverses opcions: obligat, emprant el masculí com a gènere no marcat; obligada, emprant el gènere femení si sabem de segur que aquesta segona persona a la qual s'adreça la recomanació és de sexe femení, com se suposa que ho són les lectores de la revista on es va publicar el text original; i finalment, una transposició (vegeu secció 1.5) com ara "no hi cap obligació de..." o "no és obligat...", si el que preferim és evitar la tria de gènere.

En anglès, quan fa falta explicitar inequívocament un dels dos gèneres, la manca d'un morfema gramatical es compensa amb mitjans lèxics. Un cas freqüent és la referència a oficis o estats que convencionalment s'associen al sexe contrari. Aleshores es poden anteposar els determinatius *female* o *women* a noms convencionalment associats al sexe masculí (per exemple, *female engineers*) i *male* a oficis o estats típicament associats al sexe femení (per exemple, *male nurse*). Quan els traduïm al català podem caure en la sobreexplicitació del tipus dones enginyeres, en lloc de enginyeres (que només pot designar dones).

Un cas especial és el dels antropònims, que per convenció designen individus d'un sexe concret, i permeten assignar al seu referent el gènere gramatical que li correspon. Ara bé, la fiabilitat no és mai total, ja que a totes les cultures hi ha noms que tant poden designar homes com dones –per exemple, en anglès, Dana, Kim, Sam (Samuel o Samantha) i Alex (Alexander, Alexandra). Quan l'antropònim és d'una cultura menys coneguda, hem de ser encara més curosos. La traducció següent, d'un editorial a favor de les sancions econòmiques a Birmània (Myanmar), demostra per una

banda els paranys en què podem caure amb noms de gènere “comú” com ‘líder’, i, per l'altra, la importància de la tasca de documentació. A la traducció, la part que apareix ratllada és la que es va publicar, i la que apareix subratllada és la nostra correcció:

(2) a. FOR RIGHTS IN BURMA

[...] With hundreds of democracy activists in jail and their leader, Daw Aung San Suu Kyi, under effective house arrest, conditions for sanctions were more than met. Now the challenge for the Clinton administration is to get European and Asian nations to isolate Burma as well. (*The New York Times*, 24-4-1997)

b. PELS DRETS A BIRMÀNIA

[...] Amb centenars d'activistes demòcrates a la presó i el seu la seva líder, Daw Aung Suu Kyi, sota arrest domiciliari efectiu, les condicions per a la sanció eren més que suficients. Ara el repte per a l'Administració Clinton és aconseguir que els països d'Europa i Àsia aïllin també Birmània. (*Avui*, 25-4-1997)

En el moment de redactar l'editorial Daw Aung San Suu Kyi era la fundadora i secretària general del partit Lliga Nacional per a la Democràcia, i Premi Nobel de la Pau 1991. Per tant, s'havia d'haver traduït *their leader* per ‘la seva líder’ i no pas ‘el seu líder’, com indiquem a (2b).

5.2.2. Els determinants, els quantificadors i els sintagmes escarits

Els determinants són peces que acompanyen el nom comú. El nom comú denota les propietats d'una classe (per exemple, el sentit de ‘llapis’ inclou els trets que descriuen la classe dels llapis). Però, per si sols, els noms comuns no poden establir la referència als individus concrets que componen la classe. Per això els calen els determinants: “formes que identifiquen la referència del sintagma nominal a través de procediments de dixi o d'anàfora o bé a partir del coneixement del món que comparteixen els parlants” (Brucart 2002: 1437). Els determinants inclouen els articles definits (per exemple, *the*), els demostratius (per exemple, ‘aquell’) i els possessius (per exemple, *his*). La identificació dels individus que componen una classe es pot fer també mitjançant un altre grup de mots, els quantificadors, que expressen el nombre d'individus designats, o bé la magnitud del conjunt. Els quantificadors són els numerals cardinals (per exemple ‘tres’), els quantitius (per exemple, ‘gens’) i els indefinits (per

exemple, ‘un’ i ‘tothom’). Determinants i quantificadors serveixen també per expressar el contrast específic-inespecífic.

Malgrat el que acabem de dir de la necessitat de determinació o quantificació per part dels noms comuns, el cert és que els sintagmes nominals poden aparèixer sense determinació ni quantificació explícites. En anglès s’anomenen *bare Noun Phrases* o sintagmes nominals amb “article zero” (Greenbaum i Quirk 1997: 97), i en català “sintagmes nominals escarits” (Brucart 2002: 1453). Justament és en l’ús d’aquesta configuració on es donen contrastos interessants entre l’anglès i el català, que són els que exemplifiquem en aquesta secció. Els contrastos en d’altres procediments de determinació, en concret la dixi i l’ús dels demostratius, els deixem per a la secció dedicada als aspectes discursius (5.4).

En anglès, un nom que tingui valor predicatiu i funcioni com a atribut d’un subjecte específic pot anar determinat pel determinant indefinit *a / an*. En català, el mateix sintagma apareix sense l’article. A continuació en donem dos exemples:

- (3) a. My brother is a doctor.
- b. El meu germà és un metge.
- (4) a. Colonel Jerzy was a Pole and I have never understood why so many Poles have a soft spot for us. (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 171)
- b. El coronel Jerzy era un polonès i encara no he entès mai per què hi ha tants polonesos que tenen certa debilitat per nosaltres. (Le Carré, *El pelegrí secret*: 146)

En aquests dos casos el sintagma nominal atribut no apunta cap a un referent, sinó que té un valor identificatiu descriptiu o caracteritzador de l’individu específic que apareix com a subjecte, per exemple perquè en denota l’ofici (‘metge’), el càrrec o l’origen (‘polonès’).

Encara que els SN escarits existeixin en totes dues llengües, hem de tenir en compte que no tenen exactament les mateixes propietats semàntiques. En anglès tenen la propietat de la inclusivitat, és a dir, poden designar tots els individus d’una classe, cosa que no poden fer en català, ja que només en denoten un subconjunt inespecífic (vegeu Brucart 2002: 1454). Fixeu-vos en l’exemple següent:

- (5) a. Jupiter’s moon Europa continues to surprise ø scientists.
- b. Europa, la lluna de Júpiter, continua sorprenent científics.
- c. Europa, la lluna de Júpiter, continua sorprenent els científics.

Entre (5b) i (5c) hi ha una diferència de significat. A (5b) ‘científics’ denota un grup inespecífic però que no inclou tots els científics, com demostra el fet que millora si li afegim quantificadors com ‘diversos’ o ‘nombrosos’. També millora si li afegim un complement especificatiu (“científics d’arreu del món”), o si està compost de dos noms (“científics i afeccionats a l’astronomia”). En canvi, a (5c) ‘els científics’ és tot el conjunt d’individus que componen la classe dels científics (és a dir, es tracta d’una interpretació de referència genèrica). Com que la interpretació més plausible de l’original (5a) és també la de referència genèrica, la traducció adequada és (5c) i no pas (5b).

Al nivell sintàctic també hi ha diferències pel que fa a l’ús dels sintagmes nominals sense article. En català no solen aparèixer en posició preverbal, sinó postverbal. Aquest fet està relacionat, entre d’altres factors, amb el valor presentatiu de l’oració, és a dir, quan l’oració serveix per introduir unes entitats noves en el discurs. (vegeu 5.5.2). Al portal [ésAdir](#) trobem aquest exemple de sintagma nominal escrit com a subjecte d’una passiva reflexiva:

- (6) a. Migrating flocks of gulls can also frequently be seen feeding in fields.
 b. *Estols de gavines es poden veure tot sovint menjant als camps.
 c. Tot sovint es poden veure estols de gavines menjant als camps.

La solució (6b) és, tal com apunta l’[ésAdir.cat](#), un calc sintàctic de l’anglès. Com expliquem més endavant (secció 5.5.2) aquesta llengua té preferència per l’ordre Subjecte-Verb, mentre que el català tendeix cap a l’ordre Verb-Subjecte, com a mínim quan el subjecte té caràcter remàtic (és l’element que l’emissor considera més informatiu per al receptor). Així doncs, a (6a) el subjecte de la passiva anglesa apareix a la seva posició normal. A (6b) la passiva ha estat transformada en una passiva reflexiva. El verb ‘veure’ té un valor presentatiu. En calcar l’ordre Subjecte-Verb, es contradiu l’ordre esperat en aquests casos, és a dir, l’ordre natural que permet deixar l’entitat nova en la posició típica del subjecte remàtic, que és la postverbal. Alguns lingüistes també consideren que el subjecte d’una passiva reflexiva té molts paral·lelismes amb l’objecte d’una activa, i que per això podem esperar de trobar-lo a la posició típica de l’objecte (vegeu Brucart 2002: 1455). La solució (6c), doncs, és la bona: el subjecte ‘estols de gavines’, que introdueix en el discurs un conjunt d’estols de gavines sense nombre fix,

apareix després del verb en una posició més adequada des d'un punt de vista informatiu (vegeu 5.5).

5.2.3. Els complements del nom

En aquest àmbit hi ha diversos punts de contrast entre l'anglès i el català. Tractarem primer l'ordre del nucli i els complements, concretament l'ordre nom-adjectiu. En general es pot dir que en anglès l'ordre no marcat entre aquests dos elements del sintagma nominal és adjectiu + nom (és a dir, modificador + nucli), mentre que en català és l'invers, nom + adjectiu (o nucli + modificador). Ara bé, com que els adjectius poden tenir diverses funcions semàntiques, tant en anglès com en català, sembla ser que existeix una correlació entre ordre i funció semàntica.

Així, ens haurem de preguntar si l'adjectiu es fa servir per especificar (*domestic flights*), per qualificar (*long trip*), o per indicar una qualitat inherent en forma d'epítet (*sweet honey*). En el primer cas, el més probable és que en català li correspongui un complement del nom que anirà posposat ('vols interns'). Pel que fa a l'adjectiu utilitzat com a qualificatiu, l'ordre no marcat en català és que l'adjectiu segueixi el nom ('viatge llarg'), ordre que pot canviar si l'adjectiu s'usa de forma valorativa o quan és un epítet. Aleshores la posició prenominal és perfectament genuïna en català ('dolça mel', 'el llarg viatge'). La posició de l'adjectiu respecte del nom té, per tant, repercussions en la traducció. Vegem-ne un primer exemple:

(7) a. AMERICA AND FRANCE CAN HELP ZAIRE TOGETHER

[...] As with any crisis, the civil war in Zaire points to both danger and opportunity. With nine neighbors, Zaire is the continent's third-largest state—four times the size of France. What happens can make or break sub-Saharan Africa. [...] If this were not Africa, Americans might be having a serious strategic debate. But Zaire epitomizes a region that Americans treat as a strategic backwater. (*International Herald Tribune*, 2-4-1997)

b. AMÈRICA I FRANÇA PODEN AJUDAR A LA RECONSTRUCCIÓ DEL ZAIRE

[...] Si això no passés a l'Àfrica, els americans tindrien un seriós i estratègic debat geoestratègic. Però el Zaire representa una regió que Amèrica tracta com un racó estratègic. (*Avui*, 3-4-1997)

En aquest fragment l'adjectiu *strategic* a *strategic debate* té un valor especificatiu i no pas qualificatiu. Aquest valor és el que correspon a l'adjectiu *serious*. En situar 'estratègic' davant del nom, la traducció publicada el converteix en un adjectiu qualificatiu, amb una funció valorativa, de tal manera que en comptes d'un 'debat (geo)estratègic o sobre (geo)estratègia seriós' (sentit confirmat per la frase següent), la traducció publicada ens du a interpretar que es tracta d'un debat seriós i que se celebra en un moment estratègic.

El test de la retrotraducció pot ajudar-nos a aclarir el sentit pretès a l'original. Vegem-ne un exemple:

(8) a. HONG KONG HANDOVER

[...] The Secretary of state will attend the transfer ceremony, properly honoring China's historical claim to Hong Kong. (*International Herald Tribune*, 30-6-1997)

b. EL TRASPÀS DE HONG KONG

[...] La secretària d'Estat assistirà a la cerimònia de traspàs, que satisfà adequadament la històrica reivindicació històrica de Hong Kong per part de la Xina. (*Avui*, 1-7-1997)

A l'article original l'adjectiu *historical* qualifica el nom *claim* (la reclamació és llarga i antiga, és a dir, pertany a la història) mentre que a la traducció publicada la posició prenominal expressa un matís valoratiu (de reivindicació excepcional, digna de figurar a la història) que correspondria més aviat a l'adjectiu anglès *historic*. És per això que proposem de col·locar l'adjectiu 'històrica' després del nom.

No només els adjectius funcionen com a complements prenominals, sinó que també hi podem trobar substantius (per exemple, *cupboard door* 'la porta de l'armari'). Si al grup nom + nom li afegim un adjectiu (per exemple, *small cupboard door*), serem davant d'una ambigüitat estructural: podem interpretar que *small* modifica o bé *cupboard* o bé *cupboard door* (les dues traduccions serien 'porta de l'armariet' i 'porteta de l'armari', respectivament). Normalment aquesta mena d'ambigüitats solen desfer-se gràcies al context i al coneixement del món que ens envolta, però de totes maneres cal parar-hi atenció per no precipitar-se i cometre un error de sentit.

Una altra qüestió a tenir en compte en aquest àmbit és la densitat de modificadors que accepta un nom en els estils de redacció de cada llengua. En anglès no és estrany trobar-ne veritables tirallongues: adjectius, altres noms, participis de present (acabats en *-ing*), participis passius (acabats en *-ed*), etc. Traduïdes paraula per paraula aquestes tirallongues poden fregar la pobresa estilística en català. Vegem-ne un cas:

- (9) a. It is suggested that Mr Fujimori's triumph was purchased at the expense of a worrisome increase in the power of the military and the intelligence service and that the president's resulting heightened connection to the military will damage the human rights situation in the country. (*International Herald Tribune*, 28-4-1997)
- b. S'ha suggerit que el triomf de Fujimori es va obtenir a costa d'un preocupant increment en el poder dels militars i del servei d'intel·ligència i que la creixent connexió del president amb els militars resultant perjudicarà la situació dels drets humans al país. (*Avui*, 29-4-1997)
- c. S'ha suggerit que el triomf de Fujimori es va obtenir a costa d'un increment preocupant del poder dels militars i del servei d'intel·ligència, i que la sintonia entre el president i els militars perjudicarà la situació dels drets humans al país.

A la traducció publicada, que reproduïm a (9b), la seqüència emmarcada per 'la creixent [...] resultant' segueix la tècnica de col·locar un adjectiu abans del nom i l'altre després, d'entrada una bona solució per evitar les tirallongues de modificadors postnominals. Ara bé, l'aparició de 'resultant' després del complement 'del president amb els militars' fa que es trenqui el principi de la pesantor –com més llarg i complex és un sintagma més tard apareix– (vegeu Vallduví 2002: 1231). Una manera de resoldre-ho, que exemplifiquem a (9c), és amb l'omissió de *resulting*, per tal com el seu sentit ja queda implícit en el context. Una alternativa seria reexpressar-ne el sentit en una oració de relatiu ('que se n'ha derivat'). Un altre recurs és aplicar el procediment de la condensació i traduir *heightened connection* per 'sintonia'. A banda dels canvis fets en aquesta seqüència, hem ajustat l'ordre del sintagma 'un preocupant increment' de (9b) a l'ordre canònic del català ('un increment preocupant').

Pel que fa als complements postnominals, val la pena recordar que en anglès és molt comú trobar sintagmes preposicionals que expressen característiques del nom, com ara la localització espacial o la procedència. El català prefereix expressar aquestes nocions amb clàusules subordinades de relatiu, i amb participis, que proporcionen una mena de "coixí" de base verbal. De fet, aquest és un dels casos d'aplicació del procediment de l'amplificació (vegeu 1.9). N'ofereix alguns exemples:

- (10) a. The petrochemical plant in Tarragona [...]
 b. La planta petroquímica situada a Tarragona [...]
- (11) a. Their efforts toward a peace agreement [...]
 b. Els seus esforços encaminats a aconseguir un tractat de pau [...]

- (12) a. The reflections from the lake [...]
 b. Els reflexos que desprenia el llac [...]

5.3. El nivell microtextual II: la seqüència verbal

5.3.1. Aspectes lèxics del verb

El verb té una funció cabdal a l'oració perquè estableix el lligam entre estructura i significat a través de la informació lexicosintàctica coneguda com a subcategorització: quins elements són obligatoris per bastir una oració gramatical i a quina categoria han de pertànyer. Quan busquem un verb al diccionari, abans de la definició solem trobar informació gramatical que ens diu si el verb és transitiu (com ara 'posar') o intransitiu (per exemple 'riure'), si requereix un complement ('abraçar algú'), o dos ('posar una cosa a un lloc', 'donar una cosa a algú'). També ens diu, en el cas de verbs que regeixen complements preposicionals, quina preposició és la seleccionada ('interessar-se per quelcom', 'confiar en algú'). Igualment important és la informació sobre les categories sintàctiques a les quals han de pertànyer els elements obligatoris: sintagmes nominals, sintagmes preposicionals, clàusules en infinitiu, etc.

Associada a la informació lexicosintàctica hi ha la informació lexicosemàntica. Un cas ben conegut és la transitivitat. Prenguem l'exemple d'un verb que expressa una acció en la qual hi participen dues entitats: una que hi té un paper actiu i l'altra que en resulta afectada. Aquesta relació semàntica entre un agent i un pacient es pot manifestar en català sintàcticament (i morfològicament) de dues maneres: el pacient apareix o bé com a objecte ("L'home malmet la natura", "La natura la malmet l'home") o bé com a subjecte ("La natura és malmesa per l'home"). En el primer cas (i en ambdós exemples), l'agent és el que fa de subjecte, mentre que en el segon cas, apareix com a complement agent, un adjunt no obligatori introduït per la preposició 'per'. Tant l'anglès com el català distingeixen les dues manifestacions gràcies a la morfologia, mitjançant una marca de veu passiva en el verb.

Aquesta doble opció és accessible als usuaris de la llengua, per exemple per donar relleu a un participant o a l'altre, o fins i tot per ocultar-ne un, en concret l'agent. A la dècada dels vuitanta del segle XX, es va fer cèlebre la frase *Mistakes were made*, amb què el president nord-americà Ronald Reagan va evitar verbalitzar la seva

responsabilitat política en l'afer de venda d'armes Iran-Contra. També l'apartat de metodologia dels articles científics està farcit de construccions passives que permeten parlar dels experiments sense esmentar qui els ha dut a terme (vegeu 4.3.1).

Nocions com les d'agent i pacient ajuden a descriure una part del significat dels verbs, la que relaciona les funcions semàntiques amb les funcions sintàctiques (com Subjecte i Objecte). A banda, els estudiosos del lèxic han identificat una sèrie de categories conceptuais que formen part del significat verbal, com ara la noció de moviment i les que hi estan relacionades, com ara la manera i el trajecte. Tant en anglès com en català existeixen verbs que expressen alhora moviment i manera de moure's, com ara *dance* ('ballar'), *tiptoe* ('anar de puntetes'), *limp* ('anar coix'), 'onejar', 'cargolar-se' i 'serpejar'. En anglès aquests verbs poden aparèixer en una construcció que combina moviment, manera i trajecte: les dues primeres nocions les aporta el verb, i la darrera s'expressa mitjançant un complement encapçalat per la preposició adequada, com a l'oració *John danced into the shower*. En català els verbs corresponents no poden aparèixer en la mateixa construcció: "En Joan va ballar a la dutxa" vol dir que en Joan ballava mentre era a la dutxa. Potser la més aproximada seria "En Joan va ballar camí de la dutxa", però el significat no és ben bé idèntic. Per tant, les tres nocions s'han de reorganitzar de la següent manera: el verb expressa el *trajecte* i el *moviment* ('entrar', 'ficar-se'), mentre que la *manera* s'expressa amb un adjunt. Així doncs, la solució és "En Joan va ficar-se a la dutxa (tot) ballant" o "En Joan va anar cap a la dutxa (tot) ballant". El repartiment diferent dels components conceptuais entre verb i els elements que l'acompanyen es pot veure com un "encreuament". De fet, és el que l'Estilística Comparada va anomenar **transposició creuada** (vegeu 1.5). Vegem-ne un altre exemple:

- (13) a. The bus rattled off. (Vázquez-Ayora 1977: 282)
Verb [manera]	Adjunt [moviment]
\	/
Verb [moviment]	Adjunt [manera]
- b. L'autobús va arrencar amb un bon estrèpit.

A (13) el component de manera fa referència al soroll. Aquesta tendència a fer destacar mitjançant el verb el component sensorial de manera (vista, oïda) en lloc del cinètic (moviment) és força habitual en anglès. Vegeu, per exemple, com el verb

sensorial *flashed* esdevé un verb cinètic en el fragment següent de *Lord of the Flies* de William Golding:

- (14) a. He was clambering heavily among the creepers and broken trunks when a bird, a vision of red and yellow, flashed upwards with a witch-like cry; and this cry was echoed by another. (Golding, *Lord of the Flies*: 11)
- b. Avançava dificultosament de quatre grapes entre les plantes enfiladisses i els troncs caiguts quan un ocell, una visió vermella i groga, s'enlairà amb un crit malèfic al qual un altre crit féu igualment ressó. (Golding, *Senyor de les mosques*: 5)

Per comprovar que el procediment de la transposició encreuada no és l'únic possible, i de vegades no és el que estilísticament resulta més encertat, compareu les diferents solucions proposades a (15):

- (15) a. The bottle floated into the cave.
- b. L'ampolla va entrar a la cova tot surant. (transposició encreuada)
- c. Les ones van dur l'ampolla fins a la cova. (modulació)
- d. L'ampolla va anar a parar a la cova. (modulació)

(15b) és una transposició encreuada; (15c) altera els components semàntics de l'oració original –'les ones', element agent, substitueixen '*floated*'; i (15d) suprimeix un dels components, la manera del moviment, que es dona per sobreentesa.

Una altra construcció anglesa no massa diferent de l'anterior que tampoc no trobem en català és la construcció resultativa, en la qual el verb expressa moviment causat pel subjecte, l'objecte és simultàniament pacient de l'acció causal i l'entitat que sofreix el moviment, i l'adjunt expressa el trajecte del moviment com a l'efecte causat. Vegem-ho al següent exemple:

(16) a.	He pushed	the door open.
	Verb [causa/moviment + manera]	Adjunt [trajecte]
b.	Va obrir la porta	d'una empenta.
	Verb [causa/moviment + trajecte] + Objecte	Adjunt [manera]

A (16a) el moviment *push* 'empènyer' expressa una relació de causa entre el referent de *he* i el fet que la porta resti oberta (algú fa quelcom perquè la porta s'obri). En aquesta relació el trajecte del moviment és també el resultat de l'acció. A (16b) la

relació causal i la de moviment-trajecte (*'the door open'*) es codifica en la combinació verb-objecte (*'obrir la porta'*), mentre que la manera del moviment (*push*) apareix en l'adjunt (*'d'una empenta'*).

La construcció resultativa es troba també en expressions fixades referides a emocions molt intenses, com *laugh one's head off* (*'petar-se de riure'*, però literalment, *'marxar-li / caure-li el cap a algú de tant riure'*), o *cry one's eyes out* (*'plorar com una Magdalena'*, però literalment, *'plorar fins que et surten els ulls'*).

5.3.2. El temps

El temps gramatical és la manera com es codifica a la gramàtica d'una llengua la localització en el temps real de les accions i els estats descrits per l'oració. És una categoria dística perquè pren el moment de l'enunciat com a punt original d'orientació. La categoria gramatical de temps es manifesta en el paradigma de formes anomenades temps verbals, però cal separar la categoria gramatical dels valors semàntics que aquestes formes poden expressar. Per això, quan aprenem els temps verbals d'una llengua estrangera no només n'aprenem la morfologia sinó també el significat en sentit ampli, és a dir, totes les possibilitats de referència temporal i els efectes pragmàtics que hi poden anar associats. Per exemple, sabem que les formes de *simple present* de l'anglès són formes que situen accions i estats en el present (*He works nights*), però a diferència del català, no s'empren per situar en el present accions que estan en curs en el moment de l'enunciat (en comptes de *He can't answer the phone now because he works* hem de dir *because he's working*), llevat si l'enunciat és l'acció mateixa, com ara una promesa, o si forma part d'una narració de fets que transcorren molt ràpidament en temps real. També descobrim que l'anglès té un present històric, igual que el del català, i que també es pot emprar per localitzar en el futur accions quan l'emissor té indicis molt segurs que es produiran. (Per a una exposició sobre els significats dels temps verbals de l'anglès, vegeu Greenbaum i Quirk 1997: 63-68).

En aquest apartat ens centrarem sobretot en els temps verbals de passat. Una de les diferències més importants entre el català i l'anglès és que la primera és una llengua hodiernal, és a dir, distingeix les accions produïdes en el dia en què està inclòs el moment de referència, de les produïdes als dies anteriors, i no concep com a passat períodes anteriors del mateix dia. Aquesta distinció es fa palesa mitjançant l'ús dels

temps verbals: el perfet (per exemple, ‘ha esmorzat cereals amb llet’) per al mateix dia i el passat (per exemple, ‘esmorzà / va esmorzar cereals amb llet’) per a períodes anteriors. Cal recordar que el català usa el perfet per a accions produïdes durant una unitat de temps que l’enunciador concep com a present (totes les unitats que poden anar precedides pel demostratiu ‘aquest’: la setmana, la quinzena, el mes, l’any, el segle, etc.). Així, a les set de la tarda podem dir (17a) però no (17b) per referir-nos al dinar del mateix dia:

- (17) a. He dinat pollastre amb gambes (avui).
 b. Vaig dinar pollastre amb gambes (*avui/ahir).

L’anglès, en canvi, sí que permet de considerar com a part del passat les subdivisions del mateix dia anteriors a la que inclou el moment de referència. Per això es pot emprar el *simple past* per parlar no sols del dinar del dia anterior sinó també de l’àpat del mateix dia:

- (18) I had chicken in a prawn sauce for lunch (today/yesterday).

En comparació amb el català, doncs, l’anglès presenta una ambigüïtat semàntica en la referència temporal del *simple past*. La informació extralingüística serà decisiva per resoldre aquesta ambigüïtat, com ho seran les pistes lingüístiques com ara els adverbis i expressions temporals (*yesterday, this morning*) que permetin fixar el temps de referència. En fragments de tipus narratiu haurem d’intentar no perdre de vista la cronologia dels esdeveniments, tenir clar quan es produeixen els fets i quin és el moment de referència de qui parla, i si es tracta d’un període acabat o inacabat. Així mateix, com que el perfet expressa accions amb efectes que encara perduren en el moment de referència, ens sembla encertada la recomanació dels *Criteris lingüístics sobre traducció i doblatge*, de Televisió de Catalunya (p. 36), d’utilitzar aquest temps si el traductor no pot esbrinar quan s’ha produït el fet concret que apareix en el *simple past*.

Vegem un exemple de desubicació cronològica per causa d’un calc en el temps verbal. És un fragment extret de la traducció de la novel·la *Changing Places*, de David Lodge. Concretament, dos personatges que la nit anterior van estar a punt de tenir un

afer amorós comenten el que ha dit el marit d'ella, Philip, en una conversa telefònica d'aquell mateix matí:

- (19) a. 'I phoned Philip this morning. After last night ... I wanted him to come home. Straight away. He was horrible. He said he was having an affair—'
 'With Melanie?'
 'I don't know. I don't care who it is. I felt such a fool. There I was, tortured with guilt because I kissed you last night, because I wanted to sleep with you —'
 'Did you, Hilary?'
 'Of course I did.' (Lodge, *Changing Places*: 229)
- b. —Aquest matí he telefonat a en Philip. Després del que va passar ahir a la nit... Volia que tornés a casa. De seguida. Es va comportar S'ha comportat de manera impertinent. Em va dir M'ha dit que tenia una aventura.
 —Amb la Melanie?
 —No ho sé. I tant me fa amb qui sigui. Em va fer M'ha fet sentir ridícula. I jo turmentada amb remordiments de consciència pel petó que et vaig fer ahir a la nit i pel desig que tenia d'anar al llit amb tu. (Lodge, *Intercanvis*: 288)

Pel que fa a accions que acaben de passar, tant l'anglès britànic com el català les expressen mitjançant la forma composta, és a dir, el *present perfect* ('*have sung*') i el *perfet* ('he cantat'), respectivament. L'anglès nord-americà, en canvi, empra el *simple past* ('*sang*'): és l'anomenat *colloquial preterit*. Tant en un dialecte com en l'altre, l'aparició de l'adverbi *just* marca que l'acció és molt recent. Per a aquest valor, el català disposa de la perífrasi 'acabar de + infinitiu':

- (20) a. Guess who just found out he won a trip to Cancun?
 b. Endevina qui acaba de saber que li ha tocat un viatge a Cancún!

Pel que fa a estats iniciats en un moment del passat però que perduren fins al moment present, el català té preferència per expressar-los mitjançant el present, i no pas el *perfet*, sobretot quan l'acompanya algun complement circumstancial de temps que especifiqui el moment passat o el temps transcorregut des del moment passat fins al moment de referència (com són els introduïts per 'des de' o bé 'de'). Vegem-ne un exemple:

- (21) a. I have known the Penfolds all my life. (Greenbaum i Quirk 1997: 64)
 b. He conegut els Penfold tota la meua vida. (Greenbaum i Quirk 1997: 64)

- c. Conec els Penfold de tota la vida.

A l'oració (21a), el verb *know* indica un estat que es va iniciar en el passat i que encara perdura al moment de referència (que és també el moment de l'enunciat), per la qual cosa la versió (21c) és més genuïna que la de (21b).

Quan el verb denota accions, totes dues formes verbals són adients, encara que cada una porta associades diferents implicacions. Vegeu-ho als exemples següents:

- (22) a. I have driven sports cars for years. (Greenbaum i Quirk 1997: 64)
 b. He conduït cotxes esportius durant anys. (Greenbaum i Quirk 1997: 64)
 c. Fa anys que condueixo cotxes esportius.

A l'exemple (22a), el verb *drive* indica una acció. Si l'enunciat expressa que la persona ha realitzat l'acció durant un temps, (22b) és acceptable. La implicació és que aquesta persona segurament ja no fa l'acció, en aquest cas, conduir cotxes esportius. Però l'enunciat pot tenir un altre sentit: la persona en qüestió encara condueix cotxes esportius. En aquest cas, (22c) seria més adequada que (22b), i la construcció 'fa X temps que' seria més adequada que un adjunt amb 'durant' per indicar el període transcorregut des que la persona va començar a conduir cotxes esportius fins al moment de referència (que és el de l'enunciat).

5.3.3. L'aspecte

La categoria d'aspecte està relacionada amb la temporalitat interna de les accions i els estats descrits a les oracions. És una categoria subjectiva perquè permet que el parlant expressi punts de vista diferents sobre el desenvolupament temporal d'una mateixa situació. Si partim d'una situació com la que expressa "la Joana CASAR-SE", podem afinar més o menys en el grau de detall que volem aportar sobre el seu desenvolupament, mitjançant la forma que finalment donem al verb. En català tenim formes per especificar que l'acció arriba a finalitzar-se –aspecte perfectiu– (per exemple, 'la Joana es va casar' i 'la Joana s'ha casat') i per deixar-ho sense especificar –aspecte imperfectiu– (per exemple, 'ahir es va esfondrar l'església mentre la Joana es casava'). També tenim una forma per indicar que l'acabament d'una acció té uns efectes rellevants en el moment de referència –aspecte perfet– (per exemple, 'La Joana s'ha

casat. Quan? El febrer passat'). A banda de les formes que es consideren part de la morfologia verbal, el català compta amb un bon ventall de perífrasis que permeten ressaltar fases diferents del desenvolupament de l'acció, com ara 'la Joana s'està casant', 'la Joana acaba de casar-se', entre d'altres. En anglès es considera que les formes simples no fan distincions aspectuals, i que les dues distincions aspectuals manifestades morfològicament les fan formes compostes: el *perfect* ('have+ participi') i el *progressive* ('be + V-ing') (Greenbaum i Quirk 1997: 68). A banda, existeix un bon grapat de perífrasis (introduïdes per verbs com *begin, start, finish, stop, keep, etc.*)

Com que en aquest manual ens interessen les diferències en el grau de manifestació de distincions gramaticals, ens centrarem en especial en l'asimetria existent a les formes simples i en concret, a les de temps passat. Com sabem, a diferència del català, l'anglès no disposa de formes simples diferents per expressar la distinció perfectiu – imperfectiu (la distinció 'cantí' – 'cantava'). Així doncs, davant d'un *simple past*, el traductor al català sempre ha d'escollir entre dues interpretacions aspectuals possibles: la imperfectiva o la perfectiva. Normalment, el context lingüístic immediat deixa clar si el punt de vista sobre l'acció o l'estat és perfectiu o imperfectiu: a) la mateixa composició semàntica del verb (verbs que indiquen accions amb límits temporals inherents com ara *fall* 'caure' tenen més probabilitats d'interpretar-se perfectivament, mentre que verbs que indiquen accions sense límits temporals inherents, o estats, com ara *admire* 'admirar' tendiran a interpretar-se imperfectivament); b) els adverbis i altres menes d'expressions temporals (*completely, for a few minutes* afavoreixen una interpretació perfectiva); c) les característiques semàntiques del subjecte i dels complements del verb (els sintagmes nominals definits i amb substantius comptables poden afavorir una interpretació perfectiva d'un verb amb límits inherents, com a *the students ate a dozen oranges* "els estudiants es van menjar una dotzena de taronges").

També ens hi ajuden les convencions associades a cada tipus de text, ja que en molts predomina un aspecte o un altre. Un exemple senzill és el tipus narratiu, on tendim a emprar les formes perfectives per a les accions que fan avançar el fil del relat, i les formes imperfectives per als fragments descriptius. Vegem-ne un exemple, extret de la novel·la *The Great Gatsby* de F. Scott Fitzgerald. Es tracta de l'episodi en què el narrador Nick Carraway coneix Myrtle, l'amant de Tom Buchanan, al garatge del marit, George Wilson:

- (23) a. His voice faded off and Tom glanced impatiently around the garage. Then I heard footsteps on a stairs, and in a moment the thickish figure of a woman blocked out the light from the office door. She was in the middle thirties, and faintly stout, but she carried her flesh sensuously as some women can. Her face, above a spotted dress of dark blue crêpe-de-chine, contained no facet or gleam of beauty, but there was an immediately perceptible vitality about her as if the nerves of her body were continually smouldering. She smiled slowly and, walking through her husband as if he were a ghost, shook hands with Tom, looking him flush in the eye. (Fitzgerald, *The Great Gatsby*: 28)
- b. La seva veu es fongué, i Tom llançà una mirada impacient al volt del garatge. Llavors es van sentir uns passos a l'escala i al cap d'un moment la figura grassoneta d'una dona obturà la claror que sortia de la porta de l'oficina. Devia tenir de trenta a quaranta anys i era bastant refeta, però portava la seva carn d'una manera sensual, com saben fer-ho algunes dones. El seu rostre, damunt un vestit de gasa de Xina blau marí amb taques, no oferia cap faceta ni cap guspira de bellesa, però en tota la seva persona es copsava immediatament una mena de vitalitat, com si els nervis del seu cos es trobessin constantment inflamats. La dona va somriure lentament, i, passant davant el seu marit com si aquest fos un fantasma, encaixà amb Tom, tot mirant-lo als ulls. (Fitzgerald, *El gran Gatsby*: 29-30)

En aquest llarg extracte trobem en primer lloc un fragment on predomina el desenvolupament seqüencial, com s'encarreguen de marcar elements gramaticals com ara la conjunció 'and', l'adverbi 'then'. A la traducció aquestes accions apareixen marcades amb el passat ('es fongué', 'llançà', 'es van sentir', 'obturà'). Tot seguit trobem un fragment en què la progressió no és temporal sinó descriptiva (per temes): complexió, moviment, rostre, vestit, etc. de la dona. Com és propi de la descripció, els verbs apareixen marcats amb l'imperfet ('devia', 'era', 'portava', 'oferia', etc.). Seguidament, es reprèn el desenvolupament seqüencial, i els verbs tornen a aparèixer en la forma perfectiva ('va somriure', 'encaixà'). Podem observar que el tipus d'acció (si és puntual o durativa, dinàmica o estàtica) ens dona pistes sobre si el desenvolupament és temporal o descriptiu. Així, *fade off*, *glance* i *shake*, en tenir un significat dinàmic (és a dir, que denota moviment, canvi d'estat, etc.), propicien la interpretació de progressió temporal si apareixen en el context lingüístic adequat. En canvi, verbs com *be* o *contain*, en denotar estats, són més propensos a la interpretació de progrés descriptiu. Ara bé, això no vol dir que l'ús de l'imperfet o el passat estiguin determinats només pel significat del verb. Un bon exemple n'és la interpretació de *smiled* com a la represa de la seqüència d'accions i no pas com a descripció de la dona. La forma de somriure tant pot ser una característica del personatge com una acció puntual. El fet que

aparegui amb l'adverbi *slowly*, i que s'encadeni el somriure amb l'encaixada de mans mitjançant la conjunció *and* dona prioritat a la progressió temporal reflectida a la traducció en l'ús del passat.

El pretèrit imperfect català pot expressar diversos valors semàntics. Un d'aquests valors és l'habitualitat, característica de les oracions que expressen “una situació que es repeteix d'una manera més o menys regular al llarg del període de temps que es pren com a referència” (Pérez Saldanya 2002: 2582). Aquest valor semàntic s'explicita lèxicament en anglès mitjançant l'adverbi *usually*, i (en passat) gramaticalment mitjançant les combinacions *used to + V* i *would + V* (per exemple, *John used to bathe the baby at 7*, i *John would not feed the baby before bathing it*). En el cas de la perífrasi amb *would*, hem de recordar que també és la forma de condicional i ser conscients d'aquesta ambivalència per no caure en una traducció rutinària per les formes corresponents al condicional en català, ja que canviaríem el sentit de l'oració. Així, en el cas de la darrera oració anglesa, si el context deixa clar que es tracta d'un hàbit particular de John, no estaria bé emprar el condicional (“En Joan no donaria el menjar a la criatura abans de banyar-la”), sinó que la correspondència passa per l'imperfect: “En Joan (per res del món / mai) no donava el menjar a la criatura abans de banyar-la”.

Encara en l'àmbit de l'habitualitat, hem de recordar que, a més dels temps verbals imperfectius, el català compta amb perífrasis per expressar-la, com ara ‘soler + infinitiu’ i ‘acostumar a + infinitiu’. Vegem un exemple d'algunes marques d'habitualitat en anglès i la seva traducció:

- (24) a. I saw them in Santa Barbara when they came back, and I thought I'd never seen a girl so mad about her husband. If he left the room for a minute she'd look around uneasily, and say: ‘Where's Tom gone?’ and wear the most abstracted expression until she saw him coming in the door. She used to sit on the sand with his head in her lap by the hour, rubbing her fingers over his eyes and looking at him with unfathomable delight. (Fitzgerald, *The Great Gatsby*: 75)
- b. Quan van tornar, els vaig veure a Santa Bàrbara, i vaig pensar que no havia vist mai una noia tan enamorada del seu marit. Quan ell sortia de la cambra, ni que fos un minut, Daisy ja mirava al seu volt, inquieta, i deia: “On deu haver anat, Tom?”, i el seu rostre es cobria d'una expressió abstracta fins que el veia tornar entrar. Solia seure a la sorra, amb el cap d'ell a la falda, acariciant-li les parpelles i mirant-lo amb un amor insondable. (Fitzgerald, *El gran Gatsby*: 78)

Una altra accepció del pretèrit imperfecte és la progressivitat o cursivitat, valor que es dona quan una oració presenta una acció de la qual es pressuposa que ha tingut un començament i que tindrà, si les coses van com és d'esperar, una fi. En anglès els temps simples –el *simple present* i el *simple past*– exclouen aquest valor, que s'expressa sobretot mitjançant diverses estructures formades amb el morfema *-ing*. La més destacada és el temps verbal ‘*be + V-ing*’ (per exemple, *John could not get on the phone because at that moment he was bathing the baby*, “En Joan no va poder afagar el telèfon perquè en aquells moments banyava / estava banyant la criatura”).

En català la progressivitat es pot expressar tant mitjançant les formes imperfectives de la conjugació com amb les perífrasis ‘estar + gerundi’ (‘estar menjant’) i –amb algun matís afegit– ‘anar + gerundi’ (‘anar menjant’). Per tant, una oració aïllada com “*She is eating*” pot tenir com a correspondències formals “Ella menja”, “Ella està menjant” i fins i tot “Ella va menjant”. Pel fet de tenir una forta semblança formal i semàntica amb la perífrasi anglesa ‘*be + V-ing*’, ‘estar + gerundi’ forma part de la llista de formes propenses al calc de freqüència (“M’estic preguntant si no ens estan prenent el pèl” per “Vols dir que no ens prenen el pèl?”), si no al calc semàntic amb el corresponent canvi de significat (un calc força freqüent a les varietats americanes de l’espanyol i les traduccions de l’anglès fetes en aquestes varietats és l’ús de la perífrasi amb valor de futur: “Demà estem marxant cap a Puerto Rico”, per *Tomorrow we’re leaving for Puerto Rico*). (Sobre els calcs, vegeu 1.3).

Segons la gramàtica tradicional (per exemple, Badia i Margarit 1994: 619), la perífrasi s'utilitza: a) per ressaltar la durada de les accions, o la seva repetició i b) per evitar l'ambigüitat entre el valor habitual i el valor progressiu de les formes imperfectives: “En Joan menja massa patates” pot voler dir que la ingestió excessiva de tubercles té lloc en aquest moment o com a fet habitual. Per tant, en teoria és només en aquests casos quan seria necessari optar per la forma perifràstica en lloc de les formes simples. Però no sempre sembla complir-se aquesta “norma”. Vegem-ne un exemple a la traducció d'un editorial nord-americà per a la secció dedicada a la premsa estrangera d'un diari català:

(25) a. FOR RIGHTS IN BURMA

Companies from various nations are pulling out due to negative publicity and the country's pervasive corruption. By showing that Washington is serious, President Clinton may now persuade other nations to demand change or join the exodus.

[...] The promotion of American business abroad has so dominated the Clinton foreign policy, especially in Asia, that repressive but wealthy countries no longer take Washington's statements about human rights and democracy seriously.

[...] True, impoverished Burma is getting much tougher treatment than Indonesia and China, which are far more important trading partners. (*The New York Times*, 23-4-97)

b. PELS DRETS A BIRMÀNIA

Empreses de diversos països estan marxant a causa de la publicitat negativa i la creixent corrupció del país. Per demostrar que Washington és seriós, el president Clinton pot ara persuadir altres països a demanar el canvi o afegir-se al boicot.

[...] La promoció dels negocis americans a l'estranger ha dominat tant la política estrangera de Clinton, especialment a l'Àsia, que els països dictatorials però rics ja no es prenen les tesis americanes sobre els drets humans i la democràcia seriosament.

[...] És veritat que l'empobrida Birmània està rebent un tractament molt més dur que Indonèsia i la Xina, els quals són socis comercials molt més importants dels EUA. (*Avui*, 25-4-97)

Ens trobem davant d'un cas en què el calc no provoca cap alteració de sentit, però que deixa una sensació d'abús. En un estudi realitzat amb traductors experts (vegeu Espunya 2001), cap no va optar per la perífrasi ni en va defensar l'ús, sinó que van optar per la forma simple ("algunes empreses [...] abandonen el país") o bé per un canvi de perspectiva temporal ("algunes empreses de diversos països ja han marxat"). El motiu adduït pels informants és l'absència d'èmfasi sobre la durada o l'absència de repetició de l'acció. Un altre motiu, que no va sortir reflectit a l'estudi, és que la perífrasi aporta en català, com en castellà, un matís de subjectivitat, de presència de l'emissor, que no té la forma simple (Roca Pons 1958: 30). Aquest matís de subjectivitat no s'aprecia a la frase *companies [...] are pulling out*, que es limita a descriure una situació sense ànim de comentar-la.

Fa temps que se'ns adverteix de l'extensió d' 'estar + gerundi' a contextos on no hi ha insistència en la durada ni tampoc ambigüitat. Podem observar que són usos més modals que aspectuals, ja que 'estar + gerundi' serveix per fer palesa la presència de l'emissor. El cas més clar és el dels verbs d'enunciació ('dir', 'referir-se', 'preguntar') mitjançant els quals l'emissor fa referència metalingüística a un acte de parla que s'ha produït anteriorment. Vegem-ne un exemple en el següent fragment de l'interrogatori al qual l'espia Smiley sotmet a un altre espia. El tema és el company de l'interrogat:

- (26) a. ‘He’s got perfect German from his mother. He’s bright. Resourceful. People do what he wants them to do. His father had this terrific war.’
 ‘So did your mother, as I remember.’ He was referring to my mother’s work with the Dutch Resistance. (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 37)
- b. —Té un alemany perfecte per la seva mare. És llest. Ple de recursos. La gent fa el que ell vol que faci. El seu pare va passar-hi la guerra de meravella.
 —Com la teva mare, pel que jo recordo.— Es referia a la feina de la meva mare amb la Resistència Holandesa. (Le Carré, *El pelegrí secret*: 35)

A l’original, “he was referring” introdueix un aclariment que el narrador considera necessari fer sobre l’al·lusió a la mare de l’interrogat. König (1980) anomena aquest tipus d’ús de la forma progressiva anglesa “ús interpretatiu”. De fet, es podria considerar un cas d’anàfora textual, ja que el predicat que apareix en la forma progressiva (*refer*) serveix per puntualitzar o reformular una informació introduïda (o implícita) en el discurs previ (en aquest cas, *have a terrific war* i *so did your mother*). En català aquest ús no es considera genuí, per la qual cosa apareix ben traduït a (26b). Badia i Margarit (1994: 620) l’atribueix a l’influx de l’anglès, i els *Criteris lingüístics sobre traducció i doblatge* de Televisió de Catalunya (1997: 80) ens n’adverteixen en contra, tot i que situen aquest cas a l’apartat de fraseologia. Reproduïm aquí el seu exemple:

- (27) a. Are you telling me...?
 b. M’estàs dient que...? (calc)
 c. Què dius / Què vols dir, ...?

Si la forma progressiva (*be + V-ing*) es considera una possible font de calcs, la forma *-ing* (*singing*) provoca encara més prevenció. Certament, el gerundi i el participi de present (les dues categories gramaticals a què pot pertànyer aquesta forma) apareixen en algunes construccions que, o bé no tenen una correspondència en català (*a box containing antique dolls*, “una capsa que conté nines antigues”) o bé es consideren normativament inacceptables (sobre aquesta qüestió, vegeu el comentari de Suñer 2002: 3040). Per tant, una traducció massa ajustada a la forma de l’original pot donar lloc a calcs. Un exemple de calc sintàctic és el gerundi de posterioritat marcada (“Va disparar, ferint un dels clients” per *He fired, wounding one of the customers*). En aquesta construcció, el predicat que apareix en gerundi (“ferint un dels clients”) denota una

acció que discorre en un segment temporal *clarament* posterior a l'acció descrita a l'oració principal ('va disparar'). És per això que Suñer (2002: 3040) parla de "posterioritat marcada". També es coneix amb el nom de "gerundi coordinant", perquè la forma correcta d'expressar la relació temporal de seqüència és mitjançant la coordinació ("Va disparar i va ferir un dels segrestadors"). A banda de la relació de posterioritat, en anglès els adjunts lliures en *-ing* també apareixen en clàusules que especifiquen la informació aportada per la principal. El català es decanta per l'oració de relatiu o bé per una coordinació de dues clàusules. Per exemple, una oració composta com "As an undergraduate he attended Princeton, choosing to major in physics" es podria traduir per "Va estudiar a la universitat de Princeton, on es va llicenciar en física".

Un cas de calc de freqüència en què intervé el gerundi és l'esmentat per Vázquez Ayora (1977: 283-4) a la traducció de construccions del tipus "verb de posició (*lay, sit, stand*) + complement verbal". Aquest autor proposa la transposició encreuada per evitar l'ús del gerundi. Vegem-ne dos exemples, amb dues solucions per a cadascun:

- (28) a. The woman sat knitting by the fire. (original adaptat de Vázquez-Ayora)
 b. Seia a la vora del foc fent mitja. (amb gerundi)
 c. Feia mitja, asseguda a la vora del foc. (sense gerundi, transposició encreuada)
- (29) a. Their dog lay snoring on the bedroom floor. (original adaptat de Vázquez-Ayora)
 b. El seu gos jeia roncant al terra de l'habitació. (amb gerundi)
 b. El seu gos roncava ajagut al terra del dormitori. (sense gerundi, transposició encreuada)

En aquesta construcció el verb principal i el gerundi comparteixen el mateix subjecte. Per això es poden invertir mitjançant la transposició.

5.3.4. El mode

Com el temps i l'aspecte, el mode gramatical és una categoria que en les llengües romàniques s'expressa a la flexió verbal. En català identifiquem tres modes: l'indicatiu, el subjuntiu i l'imperatiu. En tractar-se d'un capítol sobre els contrastos interlingüístics, ens interessarem per la distinció entre indicatiu i subjuntiu. El primer contrast és de forma, ja que mentre que en català tenim tot un paradigma de formes de subjuntiu, paral·lel al de l'indicatiu, en anglès la manifestació flexiva del subjuntiu és

purament residual: tan sols en dos temps verbals —el present i el passat— existeix una distinció entre formes verbals del mode indicatiu i del subjuntiu, i encara molt minsa. Per una banda, el present de subjuntiu s'expressa mitjançant el lexema base del verb (per exemple *read* del verb *to read*) en totes les persones. Per l'altra, el pretèrit de subjuntiu només es distingeix en la forma *were* del verb *be* (en nivells menys formals *was* substitueix *were*).

El segon contrast és en la distribució: les formes de subjuntiu de l'anglès tenen un ús força més restringit que les del català, i són les d'indicatiu les que apareixen en molts contextos en què el català fa servir les de subjuntiu, com ara les oracions subordinades condicionals (30) i les de finalitat (31):

- (30) a. Unless the strike has been called off, there will be no trains tomorrow. (Greenbaum i Quirk 1997: 420)
 b. Llevat que hagin desconvocat la vaga, demà no hi haurà trens. (Greenbaum i Quirk 1997: 420)
- (31) a. The school closes earlier (so) that the children can get home before dark. (Greenbaum i Quirk 1997: 429)
 b. L'escola tanca més aviat perquè els nens puguin arribar a casa abans que es faci fosc. (Greenbaum i Quirk 1997: 429)

Emprar la forma indicativa en lloc del subjuntiu (“llevat que han desconvocat la vaga” i “perquè els nens poden arribar”, respectivament) donaria lloc a un error gramatical a (30), i a un canvi (lleu) de sentit a (31), que passaria d'expressar finalitat a expressar conseqüència. El context és, doncs, determinant. El subjuntiu apareix en contextos anomenats modals (vegeu Quer 2002: 2805 i sobretot 2808-2858). Així, l'aparició de certes peces lèxiques a l'oració principal provoca que el verb de la subordinada hagi d'anar en subjuntiu. Són verbs com els de creença (com ara ‘pensar’ i ‘creure’) i els desideratius (com ara ‘voler’ i ‘desitjar’), o noms com ‘necessitat’ o ‘exigència’. El futur, la negació, la interrogació i la pròtasi d'una oració condicional —exemple (30)— són altres contextos que poden legitimar el subjuntiu.

Un cas interessant on l'alternança indicatiu-subjuntiu comporta diferències de significat és el de les subordinades relatives especificatives. Vegeu en l'exemple següent l'ambigüitat semàntica de l'oració anglesa si es presenta aïllada:

- (32) a. I'm looking for a secretary who speaks German.

- b. Busco un secretari que parla alemany.
- c. Busco un secretari que parli alemany.

El verb *look for* permet dues lectures, una que pressuposa l'existència d'un secretari específic, que a més té la qualitat de saber alemany. Aquesta és la que correspon a la traducció (32b), i l'especificitat està marcada tant per l'article 'un' com per l'ús de l'indicatiu. Però a més, *look for* admet la interpretació no pressuposicional, inespecífica, segons la qual la persona buscada ha de reunir dues condicions: ser secretari i saber alemany. Com es mostra a (32c), aquest sentit és el que s'expressa gràcies al subjuntiu. Com a traductors hauríem d'esbrinar, doncs, si aquest secretari existeix de debò o si és una entitat que forma part del món de les coses desitjades.

En general, la detecció de la modalitat del context és el que ens portarà a la interpretació i reexpressió correctes. Vegem un error de sentit relacionat amb el que acabem d'explicar. Es tracta de la traducció d'una columna d'opinió per a la secció 'Hemeroteca' del diari *Avui*:

- (33) a. Washington – As with any crisis, the civil war in Zaire points to both danger and opportunity. With nine neighbors, Zaire is the continent's third-largest state – four times the size of France. What happens can make or break sub-Saharan Africa. If the country remains a vast zone of economic decay and political failure, it limits and threatens a whole region. A Zaire on the road to reconstruction and development could open the way to a regional renaissance. There is no more important challenge in Africa. (*International Herald Tribune*, 2-4-1997)
- b. Com a totes les crisis, la guerra civil del Zaire comporta alhora perill i oportunitat. Amb nou veïns, el Zaire és el tercer estat més gran del continent – quatre vegades la mida de França. El que està passant El que passi pot construir o destruir l'Àfrica sub-sahariana [*sic*]. Si el país continua sent una vasta zona de decaïment econòmic i fallida política, el Zaire limita i amenaça una regió sencera. Un Zaire en el camí de la reconstrucció i el desenvolupament podria obrir el camí cap a un renaixement regional. No hi ha cap repte més important a l'Àfrica. (*Avui*, 3-4-1997)

What happens apareix en un paràgraf que planteja diferents possibilitats futures, per tant, un context modal. Per això la forma correcta és el subjuntiu. És probable que el traductor hagi interpretat la forma de *simple present* com a present d'indicatiu, sense tenir en compte que els autors originals haurien utilitzat el *present progressive* si haguessin volgut parlar del present.

5.4. El nivell macrotextual I: la dixi

La dixi és una forma específica de referència per la qual uns elements gramaticals i lèxics remetent a l'entorn immediat del discurs, fonamentalment l'espai i el temps en què es produeix l'acte comunicatiu (dixi espacial i temporal) i les persones que hi participen (dixi personal). Per a alguns autors la referència a l'estatus social dels participants, que es manifesta, per exemple, en les formes de tractament, és també un tipus de dixi, que anomenen social. A aquests quatre tipus de dixi *exofòrica* podem afegir-n'hi un cinquè, la dixi *textual*, molt relacionada amb l'anàfora i que permet fer referència a elements del text que han aparegut prèviament.

Pel que fa a la dixi espacial i temporal, hem de tenir en compte dos fets: primer, si bé la capacitat de referència exofòrica sembla universal, no totes les comunitats lingüístiques comparteixen el mateix sistema de díctics (per a una comparació dels sistemes díctics de diverses llengües europees i en concret anglès-català i anglès-castellà, amb aplicacions a la traducció, vegeu Montiel Ponsoda 1999). Per tant, no són les marques de dixi de l'original el que transferirem sinó l'orientació espacial, temporal, etc. esperable per a la mateixa situació a la cultura d'arribada. És a dir, com en d'altres àmbits de la gramàtica, les semblances formals no garanteixen el manteniment del mateix significat. El segon fet que hem de tenir en compte és que la localització en l'espai i en el temps depenen del parlant i tenen, doncs, un component de subjectivitat que haurem de saber detectar i respectar.

Els elements que més destaquen per la seva capacitat díctica espacial, temporal i textual són els demostratius (determinants i pronoms) i els adverbis (de lloc i de temps). En l'anglès actual *this / these* i *that / those*, i els adverbis *here* i *there* expressen diferents graus de proximitat d'una entitat (o fet) respecte a l'emissor: proximitat a l'emissor en el cas de *this / these* i *here*; i llunyania de l'emissor, sigui per proximitat al receptor o per llunyania d'ambdós, en el cas de *that / those* i *there*. La proximitat es pot entendre de maneres diferents segons la dimensió en què ens trobem (vegeu Greenbaum i Quirk 1997: 161). Al nivell textual, *this / these* tendeixen a associar-se a la referència catafòrica (el referent s'ha d'anar a buscar en el que ve a continuació, i, per tant, és immediat), mentre que *that / those* s'associen a la referència anafòrica (el referent s'ha d'anar a buscar a l'entorn textual o co-text previ, concebut com a menys immediat). En el pla temporal, les situacions acabades de passar i les imminents se solen concebre com a properes, mentre que les no immediates, siguin del passat o del futur, se solen

concebre com a allunyades. Així, *this morning* fa referència al matí del mateix dia i *that morning* al matí d'un altre dia.

En català, normativament parlant, existeixen tres jocs de formes per a tres graus de distància (Payrató 2002: 1166): *pròxim* a l'emissor ('aquest', 'est', 'això', 'aquí'); *mediat* o pròxim al receptor –nosaltres preferim el terme “intermedi”– ('aqueix', 'eix', 'açò', 'ací'); i *llunyà* tant de l'emissor com del receptor ('aquell', 'allò', 'allà' / 'allí'). Aquesta distinció tripartida es manté en valencià, però en català central es redueix a dos jocs: *pròxim* (que inclou proximitat a l'emissor i al receptor) i *llunyà* a l'emissor i al receptor.

Des d'un punt de vista purament gramatical, un primer obstacle per al traductor de l'anglès al català normatiu (i molt especialment, al valencià) és el pas d'un sistema binari de distància a un sistema ternari. En particular, el problema apareix quan el díctic original indica proximitat al receptor en una situació determinada. Ho podem il·lustrar amb l'ús dels adverbis *here* i *there* en les converses telefòniques. Si busquem un tal John trucant-lo a casa seva i agafa el telèfon el seu company de pis, no direm *Is John here?* sinó *Is John there?*, ja que suposem que John es troba lluny nostre (l'emissor) i pròxim al seu company de pis (el receptor) i en anglès s'usen les formes de llunyania per expressar aquesta situació. En català normatiu, la proximitat al receptor es marca amb les formes *intermèdies* com 'ací'. La traducció al català normatiu de la pregunta anglesa és, doncs, “És per ací en Joan?”. I en català central, on la proximitat al receptor no és llunyania de l'emissor (com en anglès) sinó proximitat, la pregunta serà “És per aquí en Joan?”. Tant en català normatiu (i valencià) com en català central, cometríem un calc si traduíssim “És per allí en Joan?”.

Un altre aspecte diferencial entre l'anglès i el català és com es resol la coincidència de dos tipus de dixi. Vegem-ho en un parell d'exemples amb sengles propostes de traducció:

- (34) a. We went to the opera last night. **That** was our first outing for months.
 b. Ahir al vespre vam anar a l'òpera. (**Aquesta/#Aquella**) ha estat/va ser la primera sortida des de fa força mesos.
- (36) a. We are going to the opera tonight. **This** will be our first outing for months.
 b. Aquest vespre anem a l'òpera. (**Aquesta**) serà la primera sortida en força mesos.

Com es pot observar, en els dos fragments originals la dixi textual és la mateixa (en ambdós casos es tracta de referència anafòrica a un fet introduït a l'oració anterior).

La diferència rau en la localització temporal de l'acció: en el passat concebut com a no immediat, a (34a), i en el futur immediat, a (35a). Una localització temporal diferent comporta un ús diferent dels demostratius en anglès. Això ens indica que l'ús de *this* i *that* és exofòric (temporal) i no pas textual en aquests exemples, ja que lliga les accions no immediates a la distància i les accions immediates a la proximitat. A les traduccions al català central, en ambdós casos s'opta pel demostratiu 'aquesta', indicatiu de proximitat en el co-text (d'aquí que marquem el demostratiu 'aquella' com a forma inadequada). Val a dir, de totes maneres, que en català és molt usual elidir el demostratiu quan fa de subjecte llevat que sigui altament informatiu i necessari per resoldre alguna ambigüitat (com indiquen els parèntesis).

Per recapitular, i alhora veure un ús diferent del demostratiu *this*, us oferim l'exemple següent. El fragment pertany a la revista *Times Literary Supplement* (3 de setembre de 1999). És tracta d'un inici de paràgraf situat entre el comentari d'uns fets insòlits i la narració d'un altre fet encara més insòlit:

- (36) Some weird things go on in university departments these days. You knew that (see above), but you didn't know it had got *this* weird.

El demostratiu *these* de l'expressió *these days*, tot i expressar dixi temporal, fa referència a un present inespecífic, no pas a uns dies concrets. El demostratiu *that* és una marca de dixi textual, ja que té per antecedent l'afirmació feta a la frase anterior, que l'enunciador considera passada i per tant allunyada. En català central el demostratiu per a afirmacions acabades de fer és 'això', no pas 'allò'. El tercer demostratiu, *this*, té un valor intensificador d'un adjectiu, equivalent al de l'adverbi 'tan' en català. Alhora avisa el lector de la presentació d'una informació nova i amb un grau més intens. La proposta de traducció és la següent (amb dues alternatives, segons si volem repetir l'adjectiu o no):

- (37) Avui dia passen coses estranyes als departaments universitaris. Això ja ho sabíeu (vegeu més amunt), però el que no sabíeu és que en fossin tant, d'estranyes/s'hagués arribat tan lluny.

La dixi està relacionada amb la definitud, mecanisme lingüístic pel qual l'emissor indica al receptor que un determinat referent s'ha de buscar entre unes entitats que ja coneix. D'una banda, els demostratius són per naturalesa definites. De l'altra,

l'article definit també pot apuntar cap a una entitat identificable mitjançant la dixi, sobretot en anglès. Per aquest motiu, sovint un article definit anglès es pot traduir per un demostratiu, com a l'exemple següent:

- (38) a. A chance reunion with Charles Boon would not, in normal circumstances, have gladdened Philip Swallow's heart. The young man had graduated a couple of years previously after a contentious and troublesome undergraduate career at Rummidge. (Lodge, *Changing Places*: 35)
- b. En circumstàncies normals, una trobada casual amb Charles Boon no hauria alegrat el cor de Philip Swallow. Aquell jove s'havia llicenciat feia un parell d'anys a Rummidge després de cursar uns estudis problemàtics i plens de contenciosos. (Lodge, *Intercanvis*: 47)

Un altre tipus de dixi que contrasta en les dues llengües és la social. A diferència del català, l'anglès actual no té un sistema de formes de tractament manifestat en la categoria gramatical de persona. El pronom personal de segona persona *you* serveix no sols per a ambdós nombres (singular i plural) sinó també per a ambdós extrems de la distància interpersonal, és a dir, la familiar i la de deferència. Aquesta distinció no s'expressa tampoc amb formes d'una altra persona. L'única marca de distància interpersonal són les formes de tractament afegides al cognom, com ara *Mr*, *Mrs*, *Miss* i *Ms*, o alguns títols que poden ostentar algunes persones: *Professor*, *President*, *Mayor*, *Father*, *Sister*, etc. A la inversa, una marca de familiaritat és el permís per adreçar-se a algú amb el nom de pila en lloc d'una de les formes anteriors. Vista doncs la infraexplicitació de la distància social de l'anglès en comparació amb el català, els traductors han de saber calcular-la a partir de les altres manifestacions contextuais i transmetre-la coherentment mitjançant les formes catalanes. El fragment següent exemplifica un intent de reducció de distància interpersonal que la traductora, molt encertadament, ha reflectit amb el pas del 'vostè' al 'tu'. El personatge que fa el moviment d'aproximació (Frewin / Cyril) és un espia que sap que l'altre personatge (Captain / Ned) ha anat a veure'l per interrogar-lo:

- (39) a. And how about a home-made biscuit for you, Captain?
 “You really made them yourself?” I asked as I fished one from the jar.
 “Any fool who can read can cook,” said Frewin, with a chaotic grin of superiority, and I could see at once why Gorst would loathe him.

“Well, I can read, but I certainly can’t cook,” I replied, with a rueful shake of my head.

“What’s your first name, Captain?”

“Ned,” I replied.

“Well, that’s because you’re married, Ned, I expect. Your wife has robbed you of your self-sufficiency. I’ve seen it too often in my life. In comes the wife, out goes the independence. I’m Cyril.” (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 313)

b. [—] I què li sembla, vol una galeta casolana, capità?

—Les ha fetes realment vostè? —vaig preguntar mentre en pescava una del pot.

—Qualsevol ximple que sàpiga llegir, sap cuinar —va dir Frewin, amb un somriure caòtic de superioritat, i vaig veure de seguida per què Gorst li podia tenir mania.

—Doncs jo sé llegir, però és ben segur que no sé cuinar —vaig contestar, amb un trist moviment de cap.

—Quin és el seu nom, capità?

—Ned —vaig contestar.

—Bé, això suposo que és perquè estàs casat, Ned. La teva dona t’ha robat la teva autosuficiència. Ho he vist massa vegades en la meua vida. Entra la dona i se’n va la independència. Em dic Cyril. (Le Carré, *El pelegrí secret*: 265)

Com es pot veure, el moviment d’aproximació és la pregunta “*What’s your first name, Captain?*”, per part de Frewin i la resposta del capità. A partir d’aquell moment, Frewin passa a anomenar el capità pel seu nom i no pel càrrec. Aquest canvi en la distància és el que les llengües amb alternança de formes de tractament (‘vostè’/‘vós’ i ‘tu’, i els plurals respectius) indiquen justament amb el pas de les unes a l’altra. Així doncs, el valor pragmàtic de la pregunta de Frewin és el mateix que podríem expressar en català dient: “Et puc dir de tu?”. Per tant, quan en un text anglès algú demana l’autorització per usar el nom de pila en comptes del tractament formal, és perfectament lícit traduir d’acord amb el valor pragmàtic que acabem d’indicar i no pas literalment.

5.5. El nivell macrotextual II: l’oració com a unitat informativa

Hi ha aspectes del significat oracional que tenen a veure no pas amb el contingut descriptiu o proposicional sinó amb la funció realitzada per l’oració en un context informatiu concret. Si adoptem per un moment un model dinàmic de la comunicació, podem considerar que l’oració, enunciativa per un emissor en un context determinat, es

converteix en una unitat informativa que aporta alguna cosa de nou al receptor (vegeu Vallduví 2002: 1248-49). En una oració no tots els constituents oracionals tenen el mateix valor informatiu: hi ha parts del contingut que el receptor ja coneix (o que l'emissor es pensa que el receptor ja coneix), com també hi ha parts que el receptor desconeix (o que l'emissor es pensa que el receptor desconeix). Una dimensió important en la tria de l'ordre de paraules –i això val tant per a un emissor original com per a un traductor– és precisament l'adequació de l'estructura i del significat oracionals als objectius comunicatius, l'anomenat “embalatge informatiu”.

Aquesta dimensió del llenguatge ha estat estudiada per diversos corrents de la lingüística, entre els quals destaquen l'anomenada gramàtica funcional de Halliday (vegeu, per exemple, Halliday 1985) i la Perspectiva Oracional Funcional (FSP, o *Functional Sentence Perspective*) de l'escola de Praga (vegeu, per exemple, Firbas 1974). Una bona comparació d'aquests dos corrents, amb aplicacions concretes a la traducció des de l'anglès i cap aquesta llengua, la trobareu a Baker (2011). Val la pena tenir en compte que la visió de la gramàtica funcional de Halliday, i la seva terminologia, són les predominants en molts dels materials de referència sobre gramàtica de l'anglès d'ús freqüent també entre els traductors, com ara Greenbaum i Quirk (1997) o Downing i Locke (2002). Pel que fa a la FSP, la trobem aplicada a la traducció a Hatim i Mason (1990) i treballs previs de Hatim citats en aquesta obra.

El concepte bàsic a l'hora de parlar d'embalatge informatiu és el de l'articulació rema-tema. Aquests dos termes s'usen en sentits diferents segons la perspectiva. Nosaltres seguirem Vallduví (2002), més proper a la FSP que a Halliday. Així doncs, segons Vallduví (2002: 1249), formen el rema “les peces de significat proposicional que són identificades per a l'emissor com a genuïnament informatives (per al receptor)”. El tema o rerafons, en canvi, són “les peces que tenen un valor informatiu nul”. Una peça té valor informatiu bé perquè proporciona informació que mancava al receptor, bé perquè corregeix una dada errònia. Tant l'anglès com el català manifesten aquesta distinció mitjançant la sintaxi i l'entonació, encara que no sempre els mecanismes són els mateixos. D'aquí que els volguem dedicar tota aquesta secció.

5.5.1. Sintaxi i prosòdia en l'articulació tema-remà

Com acabem de dir, la partició de l'oració en rema i tema es manifesta a través de l'entonació i de l'ordre de les paraules. L'entonació, o “moviment melòdic amb què

els parlants pronuncien els enunciats” (Prieto Vives 2002: 1269), realitza dues funcions informatives bàsiques: a) organitzar el discurs en unitats –les unitats tonals– que ajuden l’oient a interpretar la cadena sonora; i b) focalitzar (centrar l’atenció sobre) unes determinades peces de contingut per sobre d’unes altres. Les unitats tonals, que poden constar de diversos mots i fins i tot de més d’un sintagma, es caracteritzen per una corba melòdica que té com a punts d’inflexió les síl·labes accentuades que hi ha dins la unitat. Una d’aquestes síl·labes, habitualment l’última, és la que el receptor sol percebre com la més prominent i és on se situa el cim tonal que marca el rema. Els lingüistes sovint adopten la convenció de marcar aquest element mitjançant la versaleta, i així ho farem nosaltres per fer més fàcil la comprensió dels exemples. Vegem, doncs, una frase anglesa i la corresponent en català, cadascuna amb el rema assenyalat amb versaleta:

- (40) a. She wrote it to JOHN. (Resposta a la pregunta “Who did Mary write a letter to?”)
 b. La va escriure a en JOAN. (Resposta a la pregunta “A qui va escriure una carta la Maria?”)

Als exemples de (40), el rema, la informació sol·licitada pel parlant que fa la pregunta, és el destinatari (*‘John/Joan’*). En aquestes oracions declaratives el rema és l’últim mot accentuable de la clàusula. Això vol dir que tant en anglès com en català, el moviment ascendent-descendent propi d’una oració afirmativa troba el seu punt d’inflexió (és a dir, el pas de l’entonació ascendent a descendent) a *‘John/Joan’*. Pel que fa al tema, el material menys informatiu, podem constatar que, en el context donat a l’exemple (40a), és senzillament superflu. En totes dues llengües es podria haver donat el nom de l’autor de la carta per tota resposta (en català s’hauria de donar tot el sintagma ‘a en Joan’).

Hi ha ocasions, però, en què es fa necessària la repetició del material que conforma el tema. Aleshores trobem diferències entre l’anglès i el català tant pel que fa a la situació del rema com a la col·locació dels elements temàtics. Fixem-nos en els exemples següents:

- (41) a. JOHN sent Mary the letter. (Resposta a la pregunta “Who on earth sent Mary the letter?”)
 b. La carta (,) a la Maria (,) la hi va enviar en JOAN. (Resposta a la pregunta “Qui caram va enviar la carta a la Maria?”)

Com es pot veure, la peça amb més valor informatiu a (41) és el subjecte. El verb i els seus complements tenen menys valor informatiu perquè designen referents ja

coneguts pel receptor i que no cal corregir. En anglès, l'ordre sintàctic canònic és Subjecte + Verb + Complements, per la qual cosa ens veiem abocats a contradir la noció que el rema és l'últim mot accentuable de la clàusula. El fet és, però, que en anglès predomina el fet entonatiu: independentment de la seva posició, el rema es pot reconèixer pel cim tonal, que marca el punt d'inflexió, mentre que el tema es detecta per la manca de prominència tonal i per la pronunciació en la part descendent de la corba entonativa. La sintaxi, un xic més rígida, no permet canvis respecte de l'ordre canònic i tots els constituents resten al lloc que els correspon per la funció sintàctica. Quan el cim tonal exigeix una pronunciació més marcada, en anglès escrit se sol indicar amb l'ús de la cursiva, com s'il·lustra a (44).

En català, la sintaxi hi té un paper molt més central i ofereix un ventall de possibilitats més gran. Com en anglès, el rema es troba en el cim tonal, que a (41b) està situat a la posició postverbal (i final de clàusula). A diferència de l'anglès, aquesta posició del subjecte està permesa per la sintaxi catalana (vegeu la secció 5.5.2). El tema (en aquest cas format pels dos complements del verb) no pot estar només marcat pel descens tonal: els complements senzillament no poden ocupar la seva posició canònica dins la matriu oracional, i han d'aparèixer dislocats. El material dislocat apareix en una altra unitat tonal independent (vegeu Prieto Vives 2002: 411), encara que es conserva un vincle sintàctic mitjançant els pronoms febles de represa. A (41b), “la carta” i “a la Maria” són els elements dislocats, i “la” i “hi”, respectivament, els pronoms de represa.

Així doncs, a l'hora de distingir el rema del tema, en català és més important la posició sintàctica que l'entonació. El rema es coneix perquè no és un element dislocat i situat als marges de l'oració, sinó que apareix dins de la matriu de l'oració. Els constituents de caràcter temàtic, en canvi, sí que solen aparèixer dislocats, sigui cap a l'esquerra, o cap a la dreta. Aquests fets s'han de tenir en compte a l'hora de traduir d'una llengua a l'altra. Vegem-ne un exemple en un fragment de diàleg extret d'una novel·la (una altra vegada, la versaleta és nostra):

- (42) a. [Ned –espia, narrador i protagonista– parla amb Wagner –el seu homòleg americà– sobre un espia hongarès que treballa per als serveis britànics]
 “The boys back home have been holding a retrospective of his work. Not good, Ned.”
 [...]
 “Is he AWARE you're checking on him?” (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 141)
- b. —Els nostres han fet un estudi del seu treball en retrospectiva. Res de bo, Ned.
 —N'és CONSCIENT, que l'esteu investigant? (Le Carré, *El pelegrí secret*: 122)

A l'última frase, les peces menys informatives són *he* i *you're checking on him* (que parafraseja l'anterior *holding a retrospective of his work*). L'element remàtic (marcat amb les versaletes) és *aware*. L'anglès permet d'expressar una part del tema (*you're checking on him*) en el lloc que li correspon sintàcticament (a continuació de *aware*, el predicatiu al qual complementa). La traducció ha respectat els mecanismes d'embalatge informatiu propis del català, ja que col·loca 'conscient' (corresponent a *aware*) a la posició final de la matriu de la clàusula, els límits de la qual estan marcats per la coma. La resta de material apareix en una posició marginal, a la dreta de la matriu de l'oració, amb la qual manté un vincle sintàctic gràcies al pronom feble 'en' que acompanya el verb 'ser'.

A banda de les dislocacions, hi ha d'altres recursos sintàctics d'embalatge informatiu. En els apartats que segueixen comentarem aquells que ofereixen més interès contrastiu per causes diverses, com ara la posició del subjecte i l'alternança activa-passiva. No parlarem, en canvi, d'altres construccions, per bé que siguin interessants des de molts punts de vista, com són les construccions clivellades i pseudoclivellades (*cleft* i *pseudo-cleft*, en anglès), sobre les quals es troba informació a Greenbaum i Quirk (1997: 549-554) i a Solà (2002).

Ja hem esmentat abans que les peces de contingut que conformen el tema sovint són supèrflues. En aquests casos, dos recursos disponibles tant en anglès com en català, són la pronominalització i l'el·lipsi. Totes dues contribueixen a la reducció de paraules en el text traduït, i com que sovint el traductor es veu sotmès a restriccions d'aquest tipus, pot optar per aquesta via, amb independència de l'embalatge de l'original. Fixem-nos en l'exemple següent:

- (43) a. "Where is the man with the megaphone?"
 The fair boy shook his head.
 "This is an island. At least I THINK it's an island. [...] Perhaps there aren't any grown-ups anywhere." (Golding, *Lord of the Flies*: 12)
- b. —On hi ha l'home amb el megàfon?
 El noi rosset va sacsejar el cap.
 —Això és una illa. Si més no, m'ho PENSÓ. [...] Potser no hi cap cap persona gran, per aquí. (Golding, *Senyor de les mosques*: 6)

A la intervenció *At least I think it's an island*, l'element amb més prominència és *think*. Tot el material que el segueix (*it's an island*) és material repetit per tal de poder ser matisat per *think*. El traductor deixa 'penso' en la posició final que li correspon per la seva naturalesa remàtica i el·lideix la part del tema que hauria d'anar dislocada ("Si més no, m'ho PENSO, que és una illa"). El pronom feble 'ho' reprèn aquest material elidit.

El prisma de l'embalatge informacional aporta criteris objectius per definir el concepte de "naturalitat" sovint emprat en l'avaluació de traduccions, ja que les diferents formulacions sintàctiques d'un mateix contingut són més naturals o menys també segons l'eficàcia que tinguin com a estructuradores de la informació. A continuació en veurem alguns casos més.

5.5.2. El subjecte implícit. L'ordre subjecte-verb / verb-subjecte

Una de les diferències sintàctiques més rellevants entre l'anglès i llengües romàniques com el català i el castellà és l'obligatorietat de l'aparició del subjecte en la primera (excepte en casos d'el·lipsi situacional, com per exemple les entrades dels diaris íntims o de viatge, on l'autor sol ometre el pronom *I*).

En català, si el referent del subjecte és accessible per al receptor sense cap ambigüïtat, el subjecte pot quedar implícit. Si no, es fa necessari explicitar-lo. Això pot passar bé perquè sigui un ens nou per al receptor, bé per desfer algun malentès o ambigüïtat. Vegem-ne un exemple de cada en el fragment següent i la traducció al català (el subratllat és nostre però la cursiva és original):

- (44) a. "Who made him become one of you?" she said.
 "No one. It was his own choice. He wanted to imitate his father."
 "Is that a choice?"
 "Of a sort."
 "And you too, you are a volunteer?"
 "Yes."
 "Whom are *you* imitating?" (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 62)
- b. —Qui el va fer ser un de vosaltres? —va dir.
 —Ningú. Ho va triar ell mateix. Volia imitar el seu pare.
 —I això és triar?
 —Més o menys.
 —I tu també ets un voluntari?

—Sí.

—Qui imites *tu*? (Le Carré, *El pelegrí secret*: 62)

A la segona línia de l'original podem veure el pronom personal *he* en funció de subjecte. El lector de la novel·la pot accedir sense problemes al referent d'aquest pronom (el mateix que el de *him* i *his*, utilitzats anteriorment). Com que es tracta d'una situació neutra, sense èmfasi ni contrast, i com que en català la morfologia verbal ja és prou explícita pel que fa a persona i nombre, a la traducció no apareix la forma corresponent 'ell'. En canvi, a l'última línia, qui fa la pregunta vol conèixer una informació sobre el seu interlocutor per contraposició a una informació que ja té sobre el referent de *he*. El tema és *are imitating* i el rema és el pronom de subjecte *you*, que va, doncs, accentuat (el fet que vagi en cursiva indica que el cim tonal recau sobre el subjecte i no sobre *imitating*, com ens podria fer pensar la posició final del verb). Aquesta contraposició s'expressa en català mitjançant la presència del pronom de subjecte 'tu'. L'ús de la coma abans de 'tu' hauria indicat més clarament la contraposició dels temes.

Un altre aspecte que cal tenir en compte pel que fa al subjecte és l'ordre d'aparició respecte del verb. Com ja hem dit a la secció anterior, l'ordre canònic per a l'anglès és Subjecte-Verb. Això vol dir que quan l'oració no porta una càrrega informativa especial, aquest és l'ordre estipulat per la sintaxi. L'ordenació Verb-Subjecte es considera una inversió i es troba limitada a uns casos molt concrets (*In comes the wife, out goes the independence*, de l'exemple (39); vegeu també Greenbaum i Quirk 1997: 546-549). Pel que fa al català hi ha un debat científic obert sobre quina és la posició estructural del subjecte en situacions normals. Hi ha un nombre significatiu de treballs que defensen que l'ordre canònic és Verb-Subjecte, i que la posició preverbal és, en realitat, efecte d'una dislocació (vegeu-ne una exposició detallada a Vallduví 2002: 1240-1248). Nosaltres no entrarem en el debat; ens limitarem a explicar casos que el traductor ha de tenir en compte perquè la diferència amb l'anglès podria induir al calc: 1) casos en què l'ordre Verb-Subjecte és l'únic possible; i 2) casos en què tots dos ordres són possibles però amb diferències al nivell de significat informatiu.

En el primer cas trobem subjectes sense article (singulars i plurals amb valor genèric): “Em van sortir grans a la cara” i no pas “Grans em van sortir a la cara”. En el segon cas, trobem l'alternança permesa per algunes classes de verbs intransitius: els denominats inacusatius, com ara ‘arribar’, ‘caure’, ‘entrar’ i ‘sortir’, caracteritzats

perquè el subjecte es pronominalitza amb ‘en’ (“d’estudiants n’arriben cada dia”), i els denominats psicològics (com ara ‘agradar’ i ‘preocupar’). L’alternança sol correspondre a diferències en el repartiment rema-tema, de manera que si el subjecte és remàtic, apareix després del verb, mentre que si és el verb o algun element del sintagma verbal el que és remàtic, l’ordre és Subjecte-Verb. Vegem-ho en aquests exemples (recordem que el rema apareix en versaletes):

- (45) a. —Quina música t’agrada?
 —M’agrada molt la SAMBA.
 b. —Quin disc poso, un de samba?
 —Sí. La samba m’agrada MOLT”).

A (45a) ‘la samba’ és el rema, la informació que es buscava amb la pregunta, i apareix en posició postverbal. A (45b), en canvi, ‘la samba’ és el tema, i el rema és el sintagma verbal, i més particularment, l’adverbi ‘molt’. La posició postverbal serveix per a la funció presentativa, és a dir, per introduir una entitat en el discurs per primera vegada. Així, davant la pregunta “Qui va venir a la festa?”, resulta més natural la resposta “Va venir la Carme”, que “La Carme va venir”.

Cal anar en compte, doncs, a no calcar l’ordre Subjecte-Verb anglès quan traduïm. Un exemple del primer tipus de verb intransitiu el tenim al fragment següent, on una reunió d’espies és interrompuda per una telefonada:

- (46) a. When the phone rang, he answered it imperiously: “Listen, I’m busy, okay? ... Leave the package with Stephan, I said. Listen, have you heard from Leonids? (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 83)
 b. Quan sonà el telèfon, va contestar imperativament:
 —Escolta, estic ocupat, em sents...? Deixa el paquet amb Stephan, vaig dir. Escolta, tens notícies de Leonids? (Le Carré, *El pelegrí secret*: 73)

L’ordre més natural a (46b) és Verb-Subjecte i no pas Subjecte-Verb (“quan el telèfon sonà”): la traductora ens presenta primer l’existència d’una interrupció per algun soroll i després n’especifica la font (no és un timbre, ni un despertador, per exemple). L’ordre invers és menys natural si fins aleshores no estàvem pendents del telèfon ni sabíem que a l’habitació n’hi havia un.

5.5.3. Les formes fortes i les formes febles i l'articulació rema-tema

La capacitat de ser elements lingüístics accentuables permet als mots aparèixer com a rema, ja que el cim tonal es situa sobre la síl·laba accentuada del mot amb major valor informatiu. Aquesta capacitat la tenen, tant en anglès com en català, els mots amb contingut lèxic, que pertanyen a classes obertes (noms, adjectius, verbs plens, adverbis). Les paraules amb significat gramatical, i que pertanyen a classes tancades (pronoms, determinants, preposicions, verbs auxiliars i conjuncions) són tòniques només en situacions especials. D'aquestes n'hi ha unes quantes que presenten una alternança formal entre una forma inaccentuada, feble o àtona, l'habitual, i una d'accentuada, forta o tònica, l'especial. Aquesta alternança es manifesta en totes dues llengües, tot i que de diferent manera. En anglès, la grafia és idèntica però en varia la pronunciació a nivell dels fonemes individuals. En català, en canvi, canvien tant la grafia com la pronunciació. Podem veure aquest contrast al requadre següent que ens mostra els pronoms personals acusatius de tercera persona, singular i plural:

(47) FORMES FORTES I FORMES FEBLES

	Forma forta en anglès	Forma feble en anglès	Forma forta en català	Forma feble en català
3a p. singular, masc. i fem.	<i>him</i> [hɪm] (masc.) <i>her</i> [hɜ:(r)] (fem.)	<i>him</i> [ɪm] <i>her</i> [ɜ:(r)]	(el)... a ell (la)... a ella	el la
3a p. plural, masc. i fem.	<i>them</i> [ðem]	<i>them</i> [ðəm]	(els)... a ells (les)... a elles	els les

Els pronoms inaccentuats formen part del tema, i els accentuats formen part del rema (vegeu a Todolí 2002: 1347 un llistat dels contextos en què això passa en català). La manca de distinció gràfica entre forma forta i feble en anglès comporta el risc d'ambigüïtat en el nivell informatiu en transcripcions escrites de fragments de discurs oral. En català, en canvi, aquesta ambigüïtat no es dona, ja que les formes pronominals s'escriuen de manera diferent. Així, per exemple, l'ordre *Call him* pot tenir dos valors informatius diferents (i dues correspondències en català) segons si *him* és àton (i per tant temàtic) o tònic (i per tant remàtic): “Crida'l” i “Crida'l a ell”, respectivament.

Segons Finch i Ortiz (1982: 107-110), l'anglès té uns 55 mots de contingut gramatical que presenten l'alternança forma forta-forma feble, entre els quals hi trobem

pronoms personals com els de l'exemple anterior i formes verbals que fan funcions de còpula (per exemple, *is*), d'auxiliar (per exemple, *has*) o de modal (per exemple, *would*). En català, el nombre de paraules que disposen de l'alternança es redueix a l'àmbit dels pronoms personals.

Tant si la capacitat dels mots per anar accentuats es manifesta en l'alternança fort-feble com si no, el cas és que l'accent té un significat informatiu que hem de ser capaços de captar. De fet, quan llegim un text, l'hem d'"escoltar". Vegem-ne un exemple (recordem que els pronoms remàtics que ens interessa destacar apareixen en versaletes):

- (48) a. "He hates me. I dunno why. If he could do what he wanted—you're alright, he respects you. Besides—you'd hit him.
[...]
"I'm scared of him," said Piggy, "and that's why I know him. If you're scared of someone you hate him but you can't stop thinking about him. [...] I tell you what. He hates you too, Ralph—"
"Me? Why me?"
"I dunno. You got him over the fire; an' you're chief an' he isn't." (Golding, *Lord of the Flies*: 116)
- b. —No em pot veure. No sé per què. Si pogués fer el que vol... Tu ets diferent, et respecta. A més, vas pegar-li.
[...]
—Li tinc por —digué el Porquet—, perquè el conec. Si teniu por d'algú, l'odieu però al mateix temps no podeu evitar de seguir pensant-hi. [...] I deixa que t'ho digui. També t'odia a tu, Ralph...
—A mi? Per què?
—No ho sé. Te li has imposat en l'assumpte del foc. I tu ets el cap i ell no l'és.
(Golding, *Senyor de les mosques*: 100)

El discurs del Porquet sobre l'odi i la capacitat de fer mal de Jack Merridew envers Ralph i ell mateix requereix fer referència a tots tres personatges i donar-los prominència informativa alternativament. És a dir que, en algun moment o altre, apareix en posició remàtica un pronom. Si ens fixem en l'enunciat *I tell you what*, veurem que el pronom *you* del complement indirecte és una forma inaccentuada que informativament és part del tema. En canvi, a *He hates you too*, el mateix pronom, aquest cop complement directe, s'accentua perquè té caràcter de rema, ja que pretén fer una aportació informativa a l'estat de coneixements de l'interlocutor, concretament que a

banda d'odiar el Porquet, Jack també odia Ralph. Ambdues formes han estat traduïdes correctament: la primera amb el pronom feble 't' i la segona amb la forma forta 't'... a tu'. Una traducció amb el pronom feble ("També t'odia") deixaria en posició remàtica el verb 'odiar', amb la qual cosa el verb i el sentiment que expressa, i no pas la persona objecte del sentiment ('tu'), se'ns presentarien com la part més informativa de l'oració. En el cas de la pregunta *Me?*, que demana una confirmació de la identitat de l'odiat, el pronom és remàtic (a banda del fet que és l'únic mot de l'enunciat). La traducció "A mi?" ho reflecteix adequadament.

Entre els elements del significat de l'oració que també poden funcionar com a rema hi ha la polaritat de la proposició (la qualitat de veritable o falsa). Per a marcar remàticament la polaritat afirmativa, l'anglès accentua el mot que expressa la finitud, sigui el verb *be*, el verb de suport *do* o un altre auxiliar, com *have* a (49a). Per a la polaritat negativa s'accentua la partícula negativa *not*, com mostrem a (50a):

- (49) a. "Daddy says you haven't cleaned up your room."
 "But Mummy, I HAVE!"
 b. —El pare diu que no t'has netejat l'habitació.
 —Ostres, mare, {ja ho he FET! / sí que ho he fet!}
- (50) a. "The teacher says you are a lazy student."
 "But Mummy, I'm NOT!"
 b. —La mestra diu que ets un estudiant gandul.
 —Ostres, mare, {NO que no ho SOC / no ho soc PAS}.

Com es pot veure, hi ha algunes diferències entre l'anglès i el català. En primer lloc, com que en català els auxiliars no són accentuables (no diem "Ho *he* fet"), ens hem de servir del verb 'fer', que substitueix el sintagma verbal anterior i que pot rebre el cim tonal. També ens podem ajudar de la partícula de polaritat 'sí'. En aquest cas, però, 'fet' deixa de ser remàtic (sobre aquest fenomen, vegeu Vallduví 2002: 1258-60). En segon lloc, la polaritat negativa remàtica es pot expressar mitjançant la partícula 'pas' si aquesta ocupa la posició adequada, és a dir, postverbal i final de l'unitat tonal (tot i que s'ha de tenir en compte les variacions dialectals en l'ús de 'no... pas'; vegeu Espinal 2002: 2748).

A continuació us oferim un exemple d'atribució errònia del rema a la polaritat afirmativa. En aquest cas, l'error de sentit que s'ha produït per la confusió de la forma

feble amb la forma forta del verb *be* és força notable. Es tracta d'un fragment de *Senyor de les mosques* que s'encavalla amb el de l'exemple (48).

- (51) a. “Me? Why me?”
 “I dunno. You got him over the fire; an’ you’re chief an’ he isn’t.”
 “But he’s, he’s, Jack Merridew!”
 “I been in bed so much I done some thinking. I know about people. I know about me. And him. He can’t hurt you: but if you stand out of the way he’d hurt the next thing. And that’s me.” (Golding, *Lord of the Flies*: 116)
- b. —A mi? Per què?
 —No ho sé. Te li has imposat en l'assumpte del foc. I tu ets el cap i ell no l'és.
 —Però si també ho és, en Jack Merridew! Però si ell és, és... Jack Merridew!
 —M'he passat tantes hores al llit que he tingut temps de pensar. Conec la gent. Em conec a mi. I a ell. [A tu,] No et pot fer res, però si deixes de ser el cap farà mal al primer que podrà. En aquest cas, a mi. (Golding, *Senyor de les mosques*: 100)

A l'original, Ralph no corregeix el Porquet pel que fa a si Jack és o no és el cap. En canvi, segons la traducció, Ralph corregeix el Porquet i remarca que Jack és cap “també”. El que diu Ralph és que Jack Merridew no és un noi qualsevol: Merridew és algú que té una autoritat pròpia per diferents motius. Això és el que expressa la nostra correcció. En termes d'embalatge de la informació, la diferència entre original i traducció publicada és la següent:

A l'original, a la intervenció de Ralph *he's, he's, Jack Merridew*, el verb copulatiu apareix en la seva forma feble 's (com demostra el fet que estigui en contracció amb el pronom de subjecte *he*). Aquesta oració afirma que el referent de *he* és Jack Merridew, una afirmació tautològica si la interpretéssim com a identificadora de la persona (ja sabem que ell és Jack Merridew). Cal doncs, interpretar-la en sentit descriptiu, de manera que el nom i el cognom designen una sèrie de característiques (ser Jack Merridew és ser algú únic i especial). Per tant, Jack Merridew, i no pas el verb ‘ser’, és l'element remàtic, el més informatiu de l'oració.

A la traducció publicada, la forma feble (i subjecta a contracció) 's del verb *be* s'ha interpretat com si fos la forma forta *is*, és a dir, com si l'element remàtic fos la polaritat afirmativa: la resposta a “tu ets el cap i ell no l'és” és “si també ho és, en Jack Merridew”, cosa que canvia totalment el sentit de l'original. També podem aprofitar l'exemple per comprovar com el contrast establert pels pronoms accentuats *you-me* es

veu reflectit a mitges a la traducció, ja que *He can't hurt you* esdevé “No et pot fer res”, en lloc de “A tu no et pot fer res”.

En definitiva, doncs, quan el traductor té a mà el text en suport oral (en el cas de la interpretació o de la transcripció de pel·lícules per al doblatge) no hi ha dificultats a comprovar si els mots estan accentuats o no, i per tant no hauríem de tenir problemes per percebre on recau el cim tonal i les distincions d'embalatge informatiu que hi estan relacionades ni per transmetre-les amb els recursos propis del català. Sobre aquesta qüestió, podeu veure un estudi sobre la prosòdia en un corpus d'emissions de TV3 a Forcadell (2015). Si no hi ha suport oral, el traductor ha de tenir prou sensibilitat cap aquesta àrea de la llengua si no vol incórrer en errors de sentit o fer traduccions poc naturals.

5.5.4. L'alternança activa-passiva i l'articulació tema-remà

Una construcció que permet jugar amb l'ordre dels elements oracionals és la passiva, que situa l'agent i el pacient a l'inrevés que en la construcció activa, és a dir, el pacient en posició preverbal, com a subjecte, i l'agent en posició postverbal, com a adjunt. En anglès, com que l'ordre verb-subjecte es dona en poquíssims casos, quan el parlant vol deixar l'agent en la posició final i remàtica sovint recorre a la construcció passiva. Aquesta és possiblement una de les causes de l'alta freqüència d'ús d'aquesta veu en tota la gamma de nivells de formalitat, en comparació amb el català, on generalment és indicativa d'un nivell de formalitat alt. Vegem-ne un parell d'exemples extrets d'un gènere textual on les passives es fan servir amb profusió, l'apartat d'indicacions de seguretat en un manual d'instruccions d'un producte electrònic:

- (52) a. Mobile phones must be switched off at all times in an aircraft. To prevent accidental activation see (p.53). (Siemens AG 2001a: 3)
- b. Desconnecteu el telèfon quan estigueu en un avió. Assegureu-vos que no s'activa accidentalment (pàg. 53) (Siemens AG 2001b: 3)
- (53) a. SIM card may be removed. Caution! Small parts could be swallowed by children. (Siemens AG 2001a: 3)
- b. La tarja SIM es pot extreure. Precaució! Els nens petits se la poden empassar. (Siemens AG 2001: 3)

La primera frase de (52a) és una oració de mode indicatiu (per bé que amb força imperativa), amb subjecte, verb i circumstancials de temps i de lloc. Els components de

l'oració van de menys a més informatiu: el subjecte *mobile phones* té el grau mínim (al cap i a la fi, la frase forma part d'un seguit d'instruccions sobre el maneig dels telèfons mòbils), i el circumstancial de lloc *in an aircraft*, el grau màxim. A la traducció hi ha un canvi de veu (de passiva a activa), associat a un canvi de mode (de l'indicatiu *must be switched off*, a l'imperatiu "desconnecteu"). Un efecte d'aquests canvis és que "el telèfon" ja no és subjecte sinó objecte. L'organització dels diversos components oracionals respecta el grau d'informativitat d'una forma menys estricta, ja que l'element menys informatiu (ara convertit en objecte del verb en imperatiu) ocupa un lloc més proper a la posició final. De totes maneres, aquesta restricció es veu compensada pel fet que la posició inicial està ocupada per un imperatiu, que dona força a l'oració i compleix el que s'espera d'un manual d'instruccions en català: que digui al lector el que ha de fer. Finalment, l'adjunt de lloc *in an aircraft* (la peça més informativa) s'amplifica i es converteix en una clàusula subordinada ("quan estigueu en un avió") i conserva la posició final, l'òptima per a la retenció del contingut per part del lector.

A (53) veiem com, a la traducció de la primera frase, s'empra una passiva reflexiva que permet conservar l'ordre Subjecte-Verb de l'original. En canvi, a la tercera frase, el fet que el verb 'empassar-se', a diferència de *swallow*, no permeti la passivització (fixem-nos que malament que sona "pot ser empassada pels infants"), comporta d'ús d'una estructura diferent en la qual els infants són el subjecte i la cosa empassada l'objecte. Per mantenir una progressió semblant a la de l'original, és a dir, primer el predicat i després l'agent, es podria haver invertit l'ordre Subjecte-Verb: "se la poden empassar els infants" o, millor encara, podríem emprar una nominalització: "comporta risc d'ingestió per als infants". Un altre aspecte per comentar, relacionat amb la referència nominal, és que la supressió del subjecte *small parts* provoca una alteració lleu del sentit. A l'original, la tercera oració és una afirmació general sobre el risc d'ingestió de totes les peces petites, grup que inclou *implícitament* la targeta SIM, mentre que a la traducció es fa una afirmació sobre els nens petits que redueix el grup de coses deglutibles *explícitament* a la targeta SIM.

5.6. El nivell macrotextual III: els elements de la connexió textual

Fins ara ens hem centrat gairebé exclusivament en l'oració com a unitat lingüística fonamental. Però els actes comunicatius ben poques vegades estan formats per oracions soles. El discurs, sigui oral o sigui escrit, es compon de seqüències d'oracions connectades entre elles. L'emissor intenta que aquesta relació entre una frase i la següent sigui prou clara perquè el receptor pugui interpretar el missatge; això, és clar, si es mou per principis de cooperació com els proposats a Grice (1975) i elaboracions posteriors. Per la seva part, el receptor, pressuposant que l'emissor té voluntat de comunicar-li alguna cosa, prova de donar un sentit global a la seqüència d'oracions individuals, qualitat que els estudiosos del discurs anomenen 'coherència' (vegeu una bona panoràmica sobre aquest concepte a Baker 2011: 230-239).

Un dels factors que ajuda el receptor a trobar coherència en el text és una bona cohesió a base de lligams entre les diferents parts que el componen. Un dels recursos de cohesió és la connexió, que pot ser intraoracional, quan s'estableix entre dos constituents de l'oració, i textual, quan s'estableix entre dos elements del text com ara oracions o paràgrafs (vegeu Cuenca 2006: 13-14). Aquesta connexió es realitza amb diferents mecanismes: sintàctics (mitjançant la parataxi i la hipotaxi), lèxics (mitjançant peces de diferents categories gramaticals que s'anomenen genèricament "connectors") i gràfics (mitjançant la puntuació i la divisió en paràgrafs). Si ens centrem en el nivell sintàctic, la parataxi comprèn la coordinació (connexió de dues oracions mitjançant una conjunció coordinant) i la juxtaposició (connexió de dues oracions mitjançant un signe de puntuació, amb la possible presència d'un mot o locució connectors). La hipotaxi comprèn la subordinació (connexió mitjançant una conjunció subordinant). Vegem-ne alguns exemples:

- (54) a. He fell. He broke his hip. (parataxi: juxtaposició)
 b. He fell and he broke his hip. (parataxi: coordinació)
 c. When he fell he broke his hip. (hipotaxi: subordinació)

A (54) veiem que el contingut semàntic de totes tres seqüències és equivalent, i que les diferències s'estableixen en el grau d'explicitació de les relacions entre elles, mitjançant el grau de dependència sintàctica així com l'aportació semàntica de les

conjuncions. Tant a (54a) com a (54b), el lector pot inferir que la fractura de maluc és posterior a la caiguda. A (54a) podria no establir aquesta relació sinó una altra, per exemple si sapigués que aquesta persona ha tingut diversos accidents i la fractura es va produir mesos abans de la caiguda. A (54b), la coordinació vincula més estretament els dos successos, però la relació semàntica entre tots dos no és explícita. A (54c), la relació semàntica que s'estableix entre les dues clàusules és explícita gràcies a la conjunció *when*, que vincula semànticament la fractura amb la caiguda mitjançant una relació temporal. Queda per inferir si la caiguda i la fractura van ser simultànies o bé si una fou (immediatament) posterior a l'altra. Ara bé, encara que no hi hagi diferències semàntiques entre les seqüències de (54), hi ha diferències a nivell pragmàtic o d'embalatge de la informació: mentre que a (54a) i (54b), caiguda i fractura de maluc es presenten com a informació nova per al receptor, a (54c), la caiguda es presenta com a informació ja coneguda, o com a mínim accessible en el context, mentre que la fractura es presenta com la informació nova.

Entre l'anglès i el català hi ha diferències en les convencions d'ús, sobretot en el discurs escrit, fruit de les tradicions de redacció pròpies de cada llengua i cultura. En general es considera que en anglès predomina la tendència a la juxtaposició i a deixar implícita la relació semàntica entre oracions, mentre que en català, com en d'altres llengües romàniques de l'entorn (particularment el francès i el castellà), la preferència per la coordinació i, sobretot, la subordinació s'imposa a la juxtaposició. Aquests dos pols s'han anomenat 'estil segmentat' i 'estil cohesionat' (vegeu Cuenca 2001 i 2006).

Aquesta generalització, com totes, es pot matisar. Per exemple, sabem que l'estil depèn del tipus de text i que no és el mateix la crònica periodística (on s'esperen frases curtes i simples) que l'assaig i l'article científic (on s'admeten oracions complexes que permeten expressar tota la complexitat de la matèria). A més a més, les convencions poden evolucionar, com veiem en la progressiva implantació, tant en anglès com en català, dels principis del "moviment per al llenguatge planer" (vegeu 4.3.2). Segons aquest corrent, per aconseguir una redacció comprensible per a tothom, convé emprar una sintaxi senzilla (oracions simples i curtes, en veu activa i poques nominalitzacions) i desterrar del tot les oracions que ocupen un paràgraf sencer.

Pel que fa a la traducció, cal saber apreciar les raons per les quals el text original té una sintaxi complexa o un ús escàs de mecanismes de connexió i decidir segons el grau d'intervenció que ens estigui permès. Si la manca de connectors forma part de l'estil d'un autor, sembla més raonable preservar la sintaxi original que no pas canviar-

la, encara que el text resultant sembli poc elaborat sintàcticament. Quan l'estil del text no és tan prioritari, els traductors sovint opten per refer les relacions interoracionals de manera que el text que en resulti s'adeqüi a les convencions de cultura receptora i sigui més assequible.

Un cop presentat breument el paper de la sintaxi en la cohesió textual, passem a tractar els connectors i els marcadors pragmàtics, els mecanismes lèxics. Deixem per al final (5.6.3) la discussió sobre el nivell gràfic.

5.6.1. Els connectors

Els connectors són peces lèxiques portadores de significat que serveixen per establir relacions de tipus sintàctic (coordinació, subordinació) i/o logicosemàntic (addició, disjunció, contrast, conseqüència, condició, etc.) entre constituents de l'oració, entre oracions o entre paràgrafs. Com a traductors hem de tenir en compte diversos aspectes de l'ús d'aquestes peces lèxiques. En primer lloc, cal ser conscients que molts connectors són polisèmics, és a dir, el valor que prenen pot variar segons el context: *however*, per exemple, pot indicar tant concessió ('tot i així') com contrast ('en canvi'); i *yet* i *still* poden tenir dos significats: com a adverbis temporals ('encara') i com a connectors concessius ('tot i així').

En segon lloc, com a elements que ajuden el receptor a interpretar el text, hem d'anar en compte si decidim ometre els connectors, ja que la nostra decisió pot afectar-ne el sentit. Igualment, hem de ser cauts a l'hora d'establir connexions entre frases si no hi són a l'original. Vegem-ne un parell d'exemples al passatge següent:

- (55) a. Television images in 1969 revealed astronauts bounding over the lunar dust. The moon, once a synonym for the unattainable, was reached. A cratered wasteland, bone-dry, the moon was ~~nevertheless~~ still daunting in its lifelessness. As the cosmic perspective was broadcast, we homebodies were given a futuristic ride and were offered a new view of the world, a new worldview with the power to rally Earth's peoples around an icon more potent than any flag. Members of disparate religious and spiritual traditions could now join together as citizens of Earth. Individuals so affected, those who saw the potential, came to know that the whole former understanding of life was parochial, a result of where we lived. Even time was upset: night became shadow. (Margulis i Sagan 1995: 19)
- b. L'any 1969 la televisió ens mostrà les imatges dels astronautes fent bots sobre la pols de la Lluna. La Lluna, abans fora del nostre abast, s'havia aconseguit. La Lluna, erm ple de

cràters i completament sec, feia por per la seva solitud. Tot i així, aquest satèl·lit erm, àrid i ple de cràters, ens continuava desconcertant per la seva manca de vida. Mentre la nova perspectiva es feia pública, se'ns obria un camí cap al futur, una nova visió del món, la d'un món amb capacitat per a reunir tots els pobles de la Terra al voltant d'una icona més potent que cap bandera. Membres de religions i tradicions diferents podrien ara unir-se com a ciutadans de la Terra. Aquells que van adonar-se d'aquesta possibilitat van comprendre que el concepte global de la vida depenia del lloc on vivíem. Fins i tot quan el temps es capgirava, la nit es convertia en ombra. Va canviar fins i tot el temps: la nit es va convertir en ombra. (Margulis i Sagan 1997: 22)

Com es pot comprovar, la tercera frase del paràgraf original està connectada amb la precedent mitjançant dos elements: el circumstancial de temps *still* i el connector concessiu *nevertheless*. El primer estén la qualitat expressada per *daunting* 'desconcertant' al moment posterior a l'arribada de l'home a la Lluna. *Nevertheless* marca una relació concessiva, és a dir, "el segon element de la connexió s'entén com a idea que es realitza superant l'obstacle representat pel primer element" (Cuenca 2002: 3197). Així doncs, el sentit original es pot resumir d'aquesta manera: Tot i haver aconseguit el que semblava inassolible, trepitjar-la, la Lluna ens continua desconcertant per la seva absència de vida, per ser un erm ple de cràters i àrid. Aquest valor concessiu de *nevertheless* es perd a la traducció publicada, en la qual el desconcert que causa la Lluna no té res a veure amb el respecte que havia inspirat abans que l'home hi arribés.

La darrera frase del passatge ens forneix un exemple de la importància de detectar correctament les relacions interoracionals i de saber-les re-expressar al text meta. L'adverbi *even* que acompanya *time* ens remet a algun fet presentat anteriorment, en concret l'aparició d'una nova visió del món sorgida de l'arribada de l'home a la Lluna. Dins d'aquest canvi de perspectiva s'inclouen (com indica *even*) els canvis en la concepció humana del temps (si ets un astronauta en òrbita al voltant de la Terra, la successió entre dia i nit no és més que la successió entre claror i ombra). Els dos punts que separen "*even time was upset*" i "*night became shadow*" es poden considerar un connector no lèxic (tipogràfic), ja que serveixen per indicar que la segona part elabora la primera. Si passem a la traducció veurem com tot aquest contingut es perd. En primer lloc, es destrueix la relació semàntica d'elaboració, que és substituïda per una relació condicional / temporal. En segon lloc, la relació d'inclusió que *even* aportava a l'original ja no és la mateixa. Tot plegat dona a la traducció publicada una interpretació

diferent a la de l'original (la nit es convertia en ombra en diverses circumstàncies, que inclouen quan el temps es capgirava), i molt menys coherent.

A banda d'indicar relacions logicosemàntiques entre els continguts de diferents oracions o paràgrafs, alguns connectors poden expressar relacions de tipus procedimental, és a dir, les que “afecten l'estructura discursiva en el nivell metalingüístic” (Cuenca 2002: 3188). Els dos usos de la conjunció *because* a (56a) i (56b) il·lustren la diferència entre significat logicosemàntic i significat procedimental:

- (56) a. John is home because he is sick. [logicosemàntic, efecte-causa]
 b. John is home because the lights are burning. [procedimental, afirmació-justificació]

Tal com explica Schiffrin (1987:202), a (56a) la conjunció *because* indica que l'estat expressat per la clàusula principal *John is home* (“En Joan és a casa”) és el resultat de l'estat expressat per la clàusula subordinada *John is sick* (“En Joan està malalt”). En canvi, a (56b) *because* indica que *John is home* és el resultat d'un raonament per part de l'emissor, fonamentat en l'observació del fet que *the lights are burning* (“hi ha els llums encesos”). Per explicar l'ús de *because*, en especial a (56b), hem de tenir en compte tot el procés comunicatiu de l'enunciació, pel qual una estructura lingüística es converteix en un enunciat produït per un emissor, adreçat a un receptor i produït en un context o situació comunicativa concreta (Payrató 2002: 1151). Mentre que a (56a) el contingut de la clàusula introduïda per *because* es presenta com a part d'una informació afirmada per l'emissor, sense que aquest en justifiqui la font que li dona validesa, a (56b), el contingut semàntic de la subordinada se'ns presenta com un argument de l'emissor que justifica l'afirmació expressada a la clàusula principal.

Quan un connector expressa relacions de tipus procedimental, com és el cas de *because* a (56b), se sol denominar ‘marcador del discurs’ (“unitats lingüístiques amb una significació convencionalment fixada que proporciona instruccions per al processament dels diversos enunciats en relació amb el context”, definició de Portolés 1995: 162; la traducció és nostra). Altres relacions procedimentals, a banda de l'afirmació i la justificació, són: reafirmació d'una idea, introducció d'una explicació, introducció d'una opinió contrària, canvi de tema, etc. A continuació podem veure un exemple de com un traductor, en captar una relació procedimental implícita, decideix explicitar-la al text meta:

- (57) a. Some cultures have regarded blood, others flesh, (the Australians, the kidney fat) as the seat of life. New Zealand Maoris held to the notion that the menstrual blood is the source of life. Shadows, flames, trees, columns, dolls, pools, children and Polaroid photographs have all been proposed to detain or permanently entrap souls.

Of the candidates for life's essence, breath is the strongest. The ancient Chinese used durable, airtight coffins of cypress and pine, tightly binding and stuffing the mouths of their dead with jade, gold, silver, pearls, and cowry shells to restrain the spirit. The word spirit itself comes from *spiritus*, Latin for breath. Birth is announced by crying – and breathing. So long as there is life, there is breath. (Margulis i Sagan 1997: 36)

- b. Algunes cultures consideren que la vida resideix en la sang, mentre d'altres creuen que es troba a la carn (els aborígens australians la situen al greix dels ronyons). Els maoris de Nova Zelanda sostenen que la sang de la menstruació és la font de la vida. Ombres, flames, arbres, columnes, nines, estanys, nens i fotografies Polaroid han estat diversos objectes amb els quals s'ha intentat atrapar permanentment les ànimes.

Però, d'entre els diversos candidats a contenir l'essència de la vida, l'alè, la respiració, ha estat el més popular. Els antics xinesos utilitzaven duradors taüts hermètics fets de fusta de xiprer i pi, i embenaven ben fort la boca dels morts després d'haver-la obstruïda amb jade, or, plata, perles i closques de cargols marins per impedir que l'esperit s'escapés. La paraula esperit ve de *spiritus*, que en llatí significa respir, alè. El naixement ve anunciat pel plor –i per la respiració. Mentre hi ha vida, hi ha respiració, hi ha alè. (Margulis i Sagan 1997: 42)

Al fragment original els autors introdueixen un concepte (la font de la vida) i unes entitats que l'han encarnat en diverses cultures. A l'hora de presentar-les, els autors s'han decidit per un ordre molt efectiu en textos expositius: de menys importants a més. Així, al primer paràgraf hi trobem enumerat un gran ventall d'entitats, mostra de la diversitat antropològica del planeta, mentre que es reserva per al segon paràgraf la presentació del candidat més estès, i per això central en el desenvolupament de l'exposició. La transició entre el primer paràgraf i el segon es fa a l'original sense cap marca procedimental que indiqui al lector la relació existent entre ambdós paràgrafs. És el lector qui ha de deduir que el tema del segon paràgraf especifica el tema del segon.

A la traducció, en canvi, se'ns proporciona un ajut suplementari mitjançant la conjunció 'però', de valor logicosemàntic contrastiu. Ara bé, el contrast no és de contingut logicosemàntic (no es contrasten les afirmacions fetes en els dos paràgrafs), sinó procedimental, és a dir, se'ns instrueix que encara no podem donar per tancada l'enumeració perquè ens falta l'entitat més important, que ens serà presentada justament en aquell paràgraf.

En aquest apartat hem vist dos exemples de connectors que són polisèmics entre un significat logicosemàntic i un de procedimental. Però tant en anglès com en català hi ha connectors que expressen exclusivament relacions de tipus procedimental i pragmàtic, i no tenen valors logicosemàntics. Per aquest motiu alguns lingüistes prefereixen considerar-los un grup a part, que anomenen amb l'etiqueta de “marcadors pragmàtics” (vegeu González 2001), i que tractem a l'apartat següent.

5.6.2. Els marcadors pragmàtics

Els marcadors pragmàtics són mots o sintagmes lexicalitzats de l'anglès com *well*, *so*, *I mean*, *you know*, i del català com ‘bé’, el castellanisme *bueno*, ‘clar’ i ‘doncs’. Tant en una llengua com en l'altra apareixen sobretot en el discurs espontani i col·loquial. Aquestes peces no expressen relacions de tipus logicosemàntic, i per això sovint s'han considerat mots crossa, “omplidors” del discurs totalment intercanviables entre si (també en traducció). El cert és, però, que tenen funcions enunciatives importants, tant procedimentals (organitzar, recuperar, reformular i fragmentar la informació que l'emissor vol donar al receptor) com pragmàtiques (indicar l'actitud del parlant, la intencionalitat i la força il·locutiva del discurs). Vegem un exemple del marcador *well*:

- (58) a. Freda: He can usually tell you not only what the piece is, but who it was written by.
 Jack: Well that's no big deal! (Schiffrin 1987: 116)
- b. Freda: Normalment et pot dir no només de quina peça es tracta sinó també qui l'ha escrita.
 Jack: Dona / *Bueno*, no n'hi ha per tant!

El context de l'intercanvi és el següent: es tracta d'una conversa entre tres persones, en la qual la primera (Freda) fa una lloança sobre la tercera (present a la conversa) però adreçada a la segona (Jack), de tal manera que aquest interpreta que Freda vol que li confirmi la seva afirmació. Però Jack no ho vol fer. El marcador *well* indica que la resposta de Jack no anirà en la direcció cooperativa que pretenia Freda (vegeu Schiffrin 1987: 116). A la traducció hem intentat de reexpressar el mateix valor pragmàtic mitjançant o bé el marcador ‘dona’ (que podria ser també ‘home’), o bé el castellanisme ‘*bueno*’. La darrera alternativa òbviament no té en compte consideracions normatives. Val a dir que alguns estudis en corpus orals sobre el parell ‘bé’ / ‘*bueno*’

demostren que aquests dos marcadors (d'altra banda, correspondències literals de *well*) no tenen usos idèntics entre els catalanoparlants (González 1998, González 2001: 296-315). En concret, i segons González (1998: 255-256), un dels valors de 'bueno' no compartit per 'bé' és el de marcador de resposta quan el parlant està en desacord amb la proposició de l'enunciat anterior, precisament el cas de (58).

Per acabar, us oferim un exemple que conté dos usos del marcador *so*, extret d'un fragment d'una narrativa oral espontània en anglès:

(59) I myself was quite recently in a pretty dangerous situation. I was here living in Spain. And some friends of mine had a yacht. And one weekend they asked me if I wanted to sail with them to Mallorca. *So* I love sailing. And *so* of course I agreed to go. But it's twenty hours' sailing. (transcripció de González 2001: 78)

En tots dos casos, *so* té una funció estructuradora. El primer cop introdueix un comentari personal i no té cap funció logicosemàntica; el segon cop sí que la té (expressa relació de conseqüència), i a més, ajuda a reprendre el fil argumentatiu que s'havia tallat per introduir una informació addicional. Per tant, a l'hora de traduir aquest *so* haurem d'ajustar-nos a criteris funcionals i no optar senzillament per la traducció paraula per paraula. Vegeu la nostra solució:

(60) Jo mateix em vaig trobar fa poc en una situació força perillosa. Vivia aquí, a Espanya. Uns amics meus tenien un iot. I un cap de setmana em van preguntar si volia anar-me'n amb ells amb el iot fins a Mallorca. *Bé*, a mi m'encanta navegar. *Així doncs*, els vaig dir que sí. Però per mar és a vint hores de distància.

El marcador 'bé' pot complir la funció del primer *so*. Pel que fa al segon, els connectors / marcadors pragmàtics que millor poden reproduir les dues funcions (semàntica i procedimental) són 'així doncs' i la combinació 'i és clar,...'.

5.6.3. La puntuació

La puntuació és un reflex gràfic de la sintaxi i de la prosòdia. L'ús dels signes de puntuació es regeix en bona part per unes normes, fruit de les tradicions editorials de cada llengua i cultura, encara que també hi ha marge per a les preferències del redactor, de manera que alguns usen més signes de puntuació que d'altres. La puntuació estructura el text, en facilita la comprensió, desfà ambigüitats i marca pauses per a la

lectura oral. Per tant, des del punt de vista de la traducció, redactar el text meta inclou també puntuar-lo adequadament, d'acord amb les convencions de la llengua d'arribada. Tant en anglès com en català existeixen obres de referència excel·lents sobre puntuació, ortografia i convencions tipogràfiques, algunes de les quals llistem i comentem al final d'aquest apartat. Nosaltres ens centrarem en alguns dels aspectes més rellevants del contrast entre aquestes dues llengües.

Abans de passar als signes de puntuació pròpiament dits, volem fer memòria de la convenció ortogràfica de les majúscules (vegeu, també, 6.6). En anglès hi ha alguns noms comuns que s'escriuen amb una majúscula inicial. Són, principalment, el grup de noms de càrrecs, tant civils com religiosos, i els noms i adjectius gentilicis:

- (61) a. President Bush / Rabi Goldstein / Mayor Giuliani.
b. El president Bush (o Bush) / el rabi Goldstein / l'alcalde Giuliani (o Giuliani)
- (62) a. An Englishman in New York (nom)
b. Un anglès a Nova York
- (63) a. An English teacher. (nom o adjectiu gentilici)
b. Un professor d'anglès / anglès.

Pel que fa als signes de puntuació, les regles d'ús són molt semblants en les dues llengües. Pel que fa a la coma, per exemple, es considera inacceptable separar els elements principals d'una frase, com ara el subjecte del verb o el verb dels complements, encara que siguin llargs o complexos i encara que, en llegir l'oració, realitzem una pausa per respirar. Algunes diferències en l'ús de la coma es donen en usos que es podrien considerar redundants. Un cas és la convenció sobre les enumeracions de l'anglès nord-americà (però no del britànic), consistent a separar amb una coma el penúltim element de la conjunció *and* que precedeix l'últim:

- (64) a. We bought apples, pears, bananas, and oranges.
b. Vam comprar pomes, peres, plàtans i taronges.

Alguns signes tenen una gamma d'usos més àmplia en una llengua que en una altra. Aquest és el cas del guió (llarg) en anglès (*em dash*), que serveix, com en català, per fer incisos del redactor. La diferència amb el català rau en què entenem per incís del redactor. En anglès un incís pot consistir en una enumeració, quan aquesta es fa servir per especificar o aclarir algun concepte presentat prèviament. Vegem-ne un exemple:

- (65) a. After six years at the World Bank and having reached the early retirement age of 55, I am now returning to academia —to teaching, researching, writing— and chasing after grants. (Daly 1994b: 134)
- b. Després de sis anys al Banc Mundial i d'haver arribat a l'edat de jubilació als 55 anys, torno a la universitat, a ensenyar, investigar i escriure... i a demanar beques. (Daly 1994a: 52)

A la versió catalana desapareix el guió com a marca d'incís, i les activitats que componen la vida acadèmica s'incorporen al text principal, separades per comes. (Fixeu-vos, també, en els punts suspensius, que aporten un efecte d'*in crescendo* que culmina en la sol·licitud de beques). Normalment, però, quan l'enumeració apareix al final de frase, el signe utilitzat en ambdues llengües per introduir-la són els dos punts, tot i que aquesta norma sembla que se segueix més estrictament en català que en anglès, com il·lustra l'exemple següent:

- (66) a. The Cocos Island finch, *Pinaroloxias inornata*, coexists with only three other breeding species of landbirds —a cuckoo, a flycatcher, and a yellow warbler. (Wilson 1992: 106)
- b. El pinsà de l'illa de Cocos, *Pinaroloxias inornata*, coexisteix tan sols amb tres espècies més d'aus terrestres: un cucut, un papamosques i una bosquerola groga. (traducció catalana de Wilson 1994: 112)

En anglès és freqüent presentar com un incís la causa que porta l'emissor a fer una determinada afirmació:

- (67) a. Maybe he took the pill, but I doubt it —he's a ninny. (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 105)
- b. Potser s'ha pres la pastilla, però ho dubto: és un ximplet. (Le Carré 1991: 91).

Com a l'exemple (67b), els dos punts poden fer aquesta funció en català. Es podria dir, doncs, que el guió llarg en anglès funciona com un marcador pragmàtic de justificació (vegeu apartat 5.6.2).

Un apartat especial en l'àmbit de la puntuació és la senyalització de citacions (transcripcions dels mots d'algú) i de diàlegs. D'entrada hauríem de fer una distinció entre textos no literaris i textos literaris. En els textos del primer tipus l'anglès i el català coincideixen en l'ús de les cometes dobles (i no pas el guió llarg). En textos literaris, en

canvi, les convencions són generalment força diferents pel que fa a la senyalització de diàlegs (l'única coincidència és que cada canvi de participant es marca amb un salt de línia). A manera de resum, podríem dir que en anglès es marquen els límits de les intervencions directes, i es considera l'incís del narrador com a part del text principal, mentre que en català no es marquen les intervencions directes (llevat de l'inici de línia), però sí que s'assenyala l'incís del narrador. Els signes emprats també són diferents: en anglès s'empren les cometes (simples o dobles), anàlogament a com s'assenyalen les citacions (tot i que hi ha alguna excepció en què els diàlegs literaris es marquen amb guions, com ara al *Ulysses* de Joyce). En català s'empra el signe de delimitació d'incisos, el guió llarg. La diferent consideració que reben les intervencions directes es reflecteix també en el contacte de signes. En anglès, les marques de pausa (comes, punts, punt i coma, etc.) que es considera que formen part de l'enunciat directe entren dins del període delimitat per les cometes (tot i que en textos contemporanis també poden anar a fora). En canvi, en català les mateixes marques "surten" de l'enunciat i formen part del text principal, de manera que reapareixen després de l'incís del narrador i no pas abans. Vegem-ne un exemple, extret de la novel·la *Senyor de les mosques*:

- (68) a. The fat boy stood by him, breathing hard.
 "My auntie told me not to run," he explained, "on account of my asthma."
 "Ass-mar?"
 "That's right. Can't catch me breath. I was the only boy in our school what had asthma," said the fat boy with a touch of pride. "And I've been wearing specs since I was three." (Golding, *Lord of the Flies*: 14)
- b. El noi gros va aturar-se al seu costat, panteixant.
 —La meva tia em va dir que no havia de córrer —explicà—. A causa de la meva asma.
 —Asma?
 —Sí. No puc respirar bé. Era l'únic noi de l'escola que tenia asma —digué el xicot gros amb un pèl d'orgull—. I des dels tres anys que duc ulleres. (Golding, *Senyor de les mosques*: 7)

Com hem anticipat abans, tanquem aquest apartat (i el capítol) amb una llista de fonts de documentació sobre puntuació:

Sobre l'anglès:

Gordon Vero Carey, *Mind the Stop: A Brief Guide to Punctuation with a Note on Proof Correction* (Penguin) [molt exhaustiu]

The Chicago Manual of Style (University of Chicago Press) [autèntic llibre de referència per als redactors nord-americans]

John McDermott, *Punctuation for Now* (Macmillan)

Sobre el català:

Eusebi Coromina, *El 9 Nou. Manual de redacció i estil* (Eumo) [concís i pràctic]

Josep M. Mestres, Joan Costa, Mireia Oliva i Ricard Fité, *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos* (Eumo). Versió en línia: <https://estil.llocs.iec.cat>

Josep M. Pujol i Joan Solà, *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic* (Columna) [el més complet en qüestions tant de puntuació com d'ortografia i convencions tipogràfiques; conté comparacions amb altres llengües i tradicions, entre elles l'anglesa]

Joan Solà i Josep M. Pujol, *Tractat de puntuació* (Columna) [conté exercicis]

5.7. Exercicis

EXERCICI 1

Escriviu diverses versions de cadascuna de les frases que us proposem a continuació, emprant diferents verbs i patrons lèxics. Per exemple: *The storm capped the mountain with snow*: a) “La tempesta va coronar de neu la muntanya”; b) “Després de la tempesta el cim va quedar nevat”; i c) “La tempesta va deixar neu al cim de la muntanya”.

- (1) The town planner lined the streets with trees.
- (2) The false hijacker scared the passengers stiff.
- (3) A cat brushed past me.
- (4) The moon broke through the clouds.
- (5) The truck thundered by.
- (6) The garden is swarming with bees.

EXERCICI 2

A la traducció següent, concretament a l'última frase, la combinació entre temps verbal i adjunt temporal no és del tot correcta. Milloreu-la i justifiqueu la vostra solució.

- (7) a. Dropping in on the Senior Officer's Bar for a sandwich and a beer, I had bumped into Peter Guillam. Peter had played Watson to George's Sherlock Holmes in the long search for the Circus traitor, who turned out to be our Head of Operations, Bill Haydon. Peter had not heard from George for—oh, a year now, more. (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 2)
- b. M'havia aturat al bar dels oficials veterans per prendre un entrepà i una cervesa i havia topat amb Peter Guillam. Peter havia fet de Watson per al Sherlock Holmes de George durant la llarga recerca del traïdor del Circus, que va resultar ser el nostre Cap d'Operacions, Bill Haydon. Peter no havia tingut notícies de George... a veure... ara feia un any o potser més. (Le Carré, *El pelegrí secret*: 6)

EXERCICI 3

Comenteu les correspondències proposades a les següents traduccions per a la foma *V-ing*. Quines fonts de consulta us ajuden a decidir si són calcs?

- (8) a. Helping Ukraine (titular, *The Washington Post*, 14-4-1997, sobre la necessitat que aquest país rebí ajuda econòmica)
 b. Ajutant Ucraïna (titular, ‘Hemeroteca’, *Avui*, 16-4-1997)
- (9) a. Insulting Peru (titular, *The Washington Post*, 28-4-1997, sobre les reaccions internacionals contra el sagnant alliberament del personal de l’ambaixada japonesa, segrestada per la guerrilla peruana)
 b. Insultar el Perú (titular, ‘Hemeroteca’, *Avui*, 29-4-1997)
- (10) a. “And Ben was impressed by that?”
 “Who wouldn’t be?”
 “He talked of it, I mean,” Smiley insisted. “Often? It was a big matter for him. You had that impression?”
 “He just said it was something he had to live up to. He said it was the up-side of having a German mother.”
 “Oh dear,” said Smiley unhappily. “Poor man. And those were his words? You’re not embellishing?”
 “Of course I’m not! He said that with a background like his, in England you had to run twice as fast as every one else, just to keep up.” (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 37)
- b. —I Ben estava impressionat amb això?
 —I qui no ho estaria?
 —Vull dir que si en parlava—Smiley insistí—. Era una cosa important, per a ell? Quina impressió en tenies?
 —Només deia que era una cosa amb la qual havia de viure. Era la part bona de tenir una mare alemanya.
 —Òndia! —va dir Smiley insatisfet—. Pobre home. Això és el que deia? Vols dir que no ho estàs embellint?
 —I és clar que no! Deia que amb una història com aquesta, a Anglaterra havies de córrer el doble de ràpid que qualsevol altre, només per tirar endavant. (Le Carré, *El pelegrí secret*: 35)

EXERCICI 4

Imagineu que heu de traduir el fragment següent d’un article sobre seguretat alimentària per a la revista *National Geographic*. Un cop l’hàgiu traduït, fixeu-vos en les formes de subjuntiu: en quins casos és obligatori? En quins casos optatiu? S’altera el significat de l’oració, si feu el canvi de subjuntiu a indicatiu?

- (11) Growing up in the 1960s, I remember the first thing I ever tasted that I wanted to taste again was cookie dough, a sweet, melting mix of butter, brown sugar, and raw eggs. I licked the dough bowl frequently over the years with no ill effect. The wisdom used to be

that one should avoid only those raw eggs with cracked shells, which might allow pathogens in.

But now food experts agree that even a perfect egg may not be safe. *Salmonella enteritidis*—bacteria that can cause diarrhea, cramps, fever, and, in those with weakened immune systems, life-threatening infection—can get inside the ovaries of a laying hen and contaminate her eggs before the shells are formed. Beginning in September 2001 the FDA required that all egg cartons carry a safe-handling label stating: “To prevent illness from bacteria: keep eggs refrigerated, cook eggs until yolks are firm, and cook foods containing eggs thoroughly.” (Ackerman 2002: 17)

EXERCICI 5

Traduïu el paràgraf següent fixant-vos especialment en el demostratiu *this*. Comenteu el contrast entre la connexió textual de l’anglès i el català i com s’ha reflectit a la vostra traducció.

- (12) As times grow hard, general publishers are looking for new markets. This will inject fresh blood and competition for the established ELT publishers, who might just have grown a little too complacent. [*Bookseller*, 1993]

EXERCICI 6

Traduïu el fragment següent del mateix interrogatori que el veterà espia Smiley fa a un aprenent d’espia a la novel·la *The Secret Pilgrim*. Fixeu-vos en les paraules que l’autor marca en cursiva i en allò que signifiquen des del punt de vista de l’embalatge de la informació.

- (13) “Do you usually cut him out with his women?”
 “We’ve no women in common. We never have had.”
 “What *do* you have in common?”
 “Friendship,” I said angrily. (Le Carré, *The Secret Pilgrim*: 32)

EXERCICI 7

Justifiqueu, des del punt de vista de l’embalatge informatiu (i, més concretament, del repartiment tema-remà) la correspondència de la traducció de la frase subratllada.

- (14) a. “Shut up,” said Ralph absently. He lifted the conch. “Seems to me we ought to have a chief to decide things.”

“A chief!, a chief!”

“I ought to be chief,” said Jack with simple arrogance, “because I’m chapter chorister and head boy. I can sing C sharp.” (Golding, *Lord of the Flies*: 29)

- b. —Calleu! —va dir Ralph distretament. Enlairà el cargol de mar—. Em sembla que ens caldria tenir un cap perquè decidís el que s’ha de fer.

—Un cap, un cap!

—El cap hauria de ser jo —digué Jack amb una arrogància plena de naturalitat—, perquè sóc el qui dirigeix el cor de l’església. (Golding, *Senyor de les mosques*: 21)

EXERCICI 8

Comenteu la traducció següent des del punt de vista dels recursos d’embalatge de la informació: construcció passiva, cohesió textual, ús dels pronoms, etc. El text pertany a un llibret d’instruccions d’un telèfon mòbil.

- (15) a. Neither the phone nor the battery (100% mercury-free) may be opened under any circumstances (except when exchanging the battery or top shell). Any other changes to this device are strictly prohibited, as they will invalidate the type approval criteria required for operation of the unit. (Siemens AG 2001a: 3)
- b. El telèfon i la bateria (100% sense mercuri) no s’han d’obrir mai (llevat de quan es canviï de bateria o de coberta superior). Queda prohibit fer qualsevol modificació a l’aparell. En cas de no respectar-se es perdrà el permís d’utilització. (Siemens AG 2001b: 3)

EXERCICI 9

Al fragment següent, comenteu els canvis de sentit provocats per la traducció del connector *although* i per la no traducció del connector *however*.

- (16) a. IS THERE LIFE ON MARS?

Unexpectedly, the search for life on Mars provided scientific confirmation of the “body” of life as a whole on Earth. The Viking mission, launched in 1975, sent two orbiters and two landers to Mars. Although returning spectacular images of “Marscapes”, the Viking landers performed a series of experiments that failed to find any evidence of Martian life. Channels carved by ancient rivers were seen, fueling hopes that evidence for past life may yet be found on the red planet.

One scientist, however, was able to search for life on Mars before the Viking mission was launched. In 1967 James E. Lovelock, English inventor of a device that measures chlorofluorocarbons implicated in the production of ozone holes, was

consulted by the National Aeronautics and Space Administration (NASA) in its search for extraterrestrial life. (Margulis i Sagan 1995: 19)

b. HI HA VIDA A MART?

De manera sorprenent, la recerca de vida a Mart ha confirmat científicament l'estructura de la vida de la Terra com a un tot. La missió Viking va enviar l'any 1975 dos satèl·lits i dues naus a Mart. A més d'enviar unes espectaculars imatges de "paisatges marcians", les naus efectuaren una sèrie d'experiments que fracassaren en l'intent de trobar cap signe de vida en aquell planeta. Es va descobrir que els canals que s'hi havien vist des de la Terra havien estat excavats per antics rius, i això frustrà les esperances de poder trobar alguna evidència de vida passada en el planeta vermell. Abans que la missió Viking fos enviada, un científic va poder investigar l'existència de vida a Mart. El 1967, James E. Lovelock, un anglès inventor d'un aparell per a mesurar els fluorurs de carboni implicats en la producció dels forats d'ozó, va participar amb la National Aeronautics and Space Administration (NASA) en la recerca de vida extraterrestre. (Margulis i Sagan 1997: 23)

EXERCICI 10

Les traduccions del connector *yet* i del marcadore pragmatíic *indeed* al fragment següent són errònies. Digueu per què i proposeu-ne de correctes.

- (17) a. [Lovelock] was startled: the chemistry of Earth's atmosphere, not at all like the atmospheres of Mars and Venus, is utterly improbable. He found that methane [...] freely coexisted in Earth's atmosphere with oxygen at concentrations 10³⁵ times higher than expected.

[...] Perhaps in the next minute you will die of asphyxiation because all the oxygen atoms will gather in one corner of the room and your brain will be deprived of its absolute requirement for oxygen gas. Such a calamity is improbable to the point of absurdity. Yet the chemical mixture of methane and oxygen in the Earth's air is equally freakish. Indeed, not only methane but many other gases in our air should not be detectable, given standard rules of chemical mixing. (Margulis i Sagan 1995: 20)

- b. [Lovelock] va quedar sorprès: la composició de l'atmosfera terrestre, totalment diferent de les atmosferes de Mart i de Venus, és inversemblant. Lovelock va descobrir que el metà [...] es trobava lliure en l'atmosfera terrestre, coexistent amb l'oxigen, en concentracions més de deu vegades [sic] més altes de les esperades.

[...] Potser d'aquí a un minut us morireu d'asfíxia perquè tots els àtoms d'oxigen s'acumularan en un racó de l'habitació i el vostre cervell es veurà privat de la quantitat d'oxigen que necessita. Aquesta desgràcia és totalment improbable i absurda. Fins ara, la mescla química de metà i oxigen de l'aire de la Terra és totalment fortuïta. En realitat, no solament el metà sinó molts altres gasos de l'aire que ens envolta podrien no detectar-se perquè formen mescles. (Margulis i Sagan 1997: 23-4)

5.8. Solucionari

EXERCICI 1

- (1) a. *The town planner lined the streets with trees.*
 b. L'urbanista va projectar els carrers amb (fileres d') arbres.
 c. L'urbanista va posar tot d'arbres al llarg dels carrers.
- (2) a. *The false hijacker scared the passengers stiff.*
 b. El fals segrestador va deixar el passatge de pedra / garratibat / paralytitzat de l'ensurt.
 c. El fals segrestador va espantar el passatge de mala manera.
- (3) a. *A cat brushed past me.*
 b. Un gat va passar ben a tocar.
 c. Un gat em va fregar en passar / quan passava.
 d. Vaig notar el fregradís d'un gat que passava.
- (4) a. *The moon broke through the clouds.*
 b. La lluna va sortir d'entre els núvols.
 c. Els núvols deixaven entreveure la lluna.
- (5) a. *The truck thundered by.*
 b. El camió va passar amb un fort estrèpit.
 c. El camió va retronar al seu pas.
- (6) a. *The garden is swarming with bees.*
 b. Al jardí hi ha un eixam d'abelles.
 c. El jardí és ple d'abelles.
 d. Les abelles s'han ensenyorit del jardí.

EXERCICI 2

A la versió publicada l'adjunt hauria d'anar introduït per 'des de', ja que el sintagma verbal indica un estat (no tenir notícies) que s'ha perllongat des d'un punt temporal concret ("feia un any"). El temps verbal podria ser també l'imperfet. Una solució seria:

- (7) Peter no sabia / no havia sabut res de George des de... a veure... feia un any o potser més.

EXERCICI 3

Els casos de (8) i (9) representen dues opcions de traducció per a una estructura original idèntica. Tant a (8) com a (9) el gerundi original és nominalitzador (converteix un sintagma verbal en un sintagma nominal). Com que en català els gerundis són o bé elements adverbials o bé verbals (vegeu Badia i Margarit 1994: 676-677), però en tot

cas mai nominals, els títols d'articles periodístics que utilitzin aquesta estructura per proposar o anunciar una acció sense lligar-la a un moment concret s'hurien de considerar calcs, com és el cas de (8b). Així, en lloc de “Ajutant Ucraïna” per a (8b), proposem el sintagma nominal “Ajut per a Ucraïna”.

Val a dir que quan una acció està en curs i, per tant, està lligada a un moment i un context concrets, tant Badia i Margarit (1994: 677) com Suñer (2002: 3082) accepten les construccions de gerundi en titulars de premsa o peus de fotografia. Són els gerundis “epigràfics” (per exemple, “la manifestació, passant davant del monument”, Badia i Margarit 1994: 677; la coma entre subjecte i predicat és nostra, seguint Suñer 2002). Tanmateix, la premsa catalana consultada tendeix en aquests casos a usar una frase completa amb el verb en la forma de present d'indicatiu (per exemple, “El Floquet de Neu puja a la taula on l'esperava el pastís de felicitació”, peu de fotografia, *El Periódico de Catalunya*, 2-11-2001).

Quan un fet ja s'ha produït i és notícia per uns efectes perceptibles, els titulars en català tendeixen a fer ús del participi mitjançant diverses construccions (per exemple, “Alliberats tres hostatges de les FARC” o “Els hostatges de les FARC, alliberats”). Aquest és el cas del titular de (9a), que qualifica d'insult la reacció internacional de protesta després del sagnant alliberament de l'ambaixada japonesa a Lima, dirigit pel president peruà Fujimori. Nosaltres proposem la construcció independent “El Perú, insultat”, en lloc de la solució (9b) “Insultar el Perú”, ja que la primera ressalta el resultat de l'acció (vegeu Suñer 2002: 3082), i la segona no. Certament, en català l'infinitiu és la forma no personal del verb que fa la funció nominalitzadora del gerundi en anglès. Però els títols i titulars amb estructura de sintagma nominal no solen tenir un infinitiu com a nucli, sinó un substantiu (per exemple, “Reacció insultant per al Perú”). A (9b) ens trobem, per tant, davant d'un calc estilístic, ja que una estructura sintàctica existent en català s'usa en un context que no li és propi.

En el cas de (10) ens trobem davant d'un ús interpretatiu de la perífrasi (vegeu 5.3.3, exemple (26)). Fixeu-vos com el verb *embellish*, en boca de Smiley, serveix per valorar la resposta anterior. A la traducció catalana, aquesta valoració s'explicita amb la pregunta “Vols dir que no [...]”, i per tant és innecessari l'ús de la perífrasi progressiva. N'hi hauria prou, doncs, amb “Vols dir que no ho embelleixes?” o fins i tot “Vols dir que no en fas un gra massa?” / “Segur que no ho pintes més bonic del compte?”. Per altra banda, vista la freqüència d'aquest ús al català actual, és millor considerar-lo no pas com un calc *ad hoc* d'un traductor, sinó com una accepció nova de la perífrasi que

el català o bé ha desenvolupat per evolució pròpia o bé ha incorporat per calc d'altres llengües (de l'anglès, però també del castellà).

EXERCICI 4

Basarem el comentari en la traducció següent, elaborada per nosaltres mateixos:

(11) Durant la meua infantesa, als anys 60, recordo que la primera cosa que vaig tastar que em va deixar amb ganes de tornar-la a provar fou la massa de galetes: una barreja fundent i dolça de mantega, sucre roig i ous crus. Amb els anys vaig anar llepant el bol de la massa sense que em fes mal. Llavors es deia que només s'havien d'evitar els ous crus que tinguessin la closca esquerpada, per on podien penetrar els patògens.

Però ara hi ha unanimitat entre tots els experts alimentaris que ni amb un ou perfecte la seguretat no està garantida. Els bacteris de *Salmonella enteriditis*, causants de diarrees, dolors articularis, febre i —en persones amb el sistema immunitari debilitat— infeccions molt greus, poden introduir-se en els ovaris de les gallines ponedores i contaminar-los els ous abans no es formi la closca. Des de setembre del 2001, l'organisme de control alimentari i farmacèutic dels Estats Units d'Amèrica, la FDA, exigeix que tots els envasos d'ous portin una etiqueta de seguretat amb la inscripció següent: conserveu-los en lloc refrigerat, allargueu-ne la cocció fins que el rovell sigui ben consistent i coeu completament els aliments que portin ou.

El primer fet que volem destacar és que a l'original només hi ha una sola “forma” de subjuntiu visualment identificable (la forma no flexionada del verb ‘carry’ a “*required that all egg cartons carry a safe-handling label*”). La resta són formes flexionades que en res es diferencien de les d'indicatiu. Un cop traduït el fragment al català, observem que les formes en subjuntiu apareixen en contextos sintàctics (i semàntics) diversos:

a) Oracions relatives especificatives en contextos modals (subratllem l'ítem lèxic responsable de la modalitat): “evitar els ous crus que”, “coeu els aliments que”

b) Oracions completives que depenen d'un verb d'actitud: “exigeix que totes les capsas”

c) Oracions temporals: “abans no es formi”, “fins que el rovell”

d) Oracions d'adjunt introduïdes amb ‘sense que’ (vegeu Quer 2002: 2858): “sense que em fes mal”

En els contextos sintàctics de b), c) i d) el subjuntiu és obligatori. En els de a) hi ha diferències d'interpretació segons si el mode és l'indicatiu o el subjuntiu. El subjuntiu indica una lectura inespecífica o no referencial del sintagma nominal que fa d'antecedent: així, a “només s'havien d'evitar els ous crus que tinguessin la closca esquerdada”, no es pressuposa que hi haguessin uns ous específics amb la closca esquerdada. L'indicatiu suscita una lectura específica o referencial del sintagma nominal que fa d'antecedent. Així, a “només s'havien d'evitar els ous crus que tenien la closca esquerdada”, es pressuposa que existia com a mínim algun ou amb la closca esquerdada que arribava a mans dels consumidors.

Per bé que tots dos modes siguin possibles en oracions especificatives de relatiu, el fet que hàgim triat el subjuntiu es deu a la seva aparició en contextos modals, és a dir, que el sintagma nominal antecedent depèn de verbs com ‘evitar’ (“evitar els ous crus que tinguessin la closca esquerdada”) i de formes en imperatiu (“coeu completament els aliments que portin ou”).

Un cas un xic especial és el de relatives especificatives l'antecedent de les quals està modificat per adjectius comparatius com ara ‘primer’ (“la primera cosa que vaig tastar que em va deixar”). D'entrada, aquest és un context modal que permetria l'aparició del subjuntiu. El fet és que en català l'ús d'aquest mode en aquest cas concret sembla estar menys estès que en d'altres llengües romàniques (Quer 2002: 2845). A la traducció hem optat per l'indicatiu també per una altra raó: el temps verbal “vaig tastar” (pretèrit perfet) afavoreix una lectura específica que concorda millor amb l'indicatiu que amb el subjuntiu.

Fixeu-vos com alguns modificadors que a l'original apareixien en forma de sintagma preposicional i sense cap forma verbal, en la traducció apareixen com a oracions subordinades, amb la conseqüència d'haver de triar el mode de la forma verbal:

- (11') a. *with no ill effect* (adjunt de manera): “sense que em fes mal”
 b. [*raw eggs*] *with cracked shells* (complement del nom, especificatiu): “[ous crus] que tinguessin la closca esquerdada”

EXERCICI 5

La traducció que proposem és la següent:

- (12) A mesura que les vendes baixen / A mesura que la situació empitjora, les editorials generalistes busquen ampliar mercats, la qual cosa fa preveure una injecció de saba nova i de competència per a les editorials especialitzades en l'ensenyament de l'anglès, que possiblement hagin pecat d'excés de confiança.

El demostratiu *this* té una funció d'anàfora textual, és a dir, recupera la informació de l'oració anterior per afegir-hi una previsió de les conseqüències. Aquest patró argumentatiu, és a dir, proposició 1 (causa) + *this* + proposició 2 (conseqüència), és típic de l'estil segmentat, força comú a la redacció anglesa. En català, l'estil cohesionat comporta la relativització amb el pronom compost "la qual cosa" o "cosa que". La traducció paraula per paraula, amb el demostratiu "això", o amb l'ampliació "aquesta política", reproduïx l'estil segmentat, perfectament coherent i fàcil de llegir, però més allunyat dels costums redactors romànics.

EXERCICI 6

La traducció publicada és la següent (entre claudàtors alguns suggeriments nostres relacionats amb qüestions d'embalatge informatiu):

- (13) —Normalment li prens les noies?
 —No tenim dones en comú. [No en tenim cap, de dona, en comú.] No no n'hem tingut mai.
 —Què teniu en comú? [Doncs què hi teniu?]
 —Amistat —vaig dir enfadat. (Le Carré, *El pelegrí secret*: 30)

Els dos suggeriments corresponen a dos aspectes diferents de l'ús dels mecanismes sintàctics per a l'embalatge informatiu. L'objectiu és que aquest fragment de conversa guanyi en naturalitat. En el primer cas proposem d'utilitzar el recurs de la dislocació per separar clarament els components oracionals més informatius (rema) dels que ho són menys (tema). Al primer parell pregunta-resposta original, part de la resposta (*women in common*) és una reformulació de la pregunta (*you cut him out with his women*). La part que resulta informativa és el quantificador negatiu *no*. A la traducció publicada la reformulació de la pregunta deixa "dones en comú" en la posició pròpia del rema (la posició final dins la matriu de la clàusula, que és on sol recaure el cim tonal), de manera que l'element realment informatiu ("no tenim") no està accentuat. El nostre suggeriment és valer-nos del quantificador 'cap' (que pot anar accentuat i per tant, ser el mot on recau el cim tonal) per recuperar el *no* de "*no women*" original. Un

cop tenim el rema associat amb la seva posició pròpia en català, desplaçem els components menys informatius cap a la dreta, com indica la convenció tipogràfica de la coma.

El segon suggeriment gira a l'entorn de les cursives de *do*. Recordem que aquest recurs tipogràfic indica que el mot en qüestió és on recau el cim tonal d'una forma marcada (normalment per contrastar o corregir alguna informació prèvia). Aquí el *do* (verb de suport) tònic indica el caràcter remàtic de la polaritat afirmativa. La resposta anterior (“no en tenim cap, de dona, en comú”) és manipulada per l'home que interroga, que n'extreu una implicació no pretesa per l'interrogat (“no hi teniu dones, però hi teniu alguna cosa”). La traducció publicada repeteix (per segona vegada) “tenir en comú”, posant aquest element temàtic al lloc del rema. Nosaltres proposem una combinació de tres recursos: a) l'ús del marcador pragmàtic ‘doncs’, que explicita l'existència d'aquesta implicació; b) una formulació que deixa el verb ‘teniu’ en posició remàtica (el verb expressa la polaritat afirmativa); i c) la pronominalització del tema mitjançant ‘hi’, que evita la repetició de “en comú”.

EXERCICI 7

La seqüència que ens interessa és *I ought to be chief*. En anglès el cim tonal recau en el pronom de subjecte *I*, l'element que resol una incògnita plantejada implícitament en el passatge i recollida pel segment no remàtic *ought to be chief*. A la traducció “El cap hauria de ser jo”, el caràcter remàtic de *I* es reflecteix primer de tot en l'aparició del pronom de subjecte ‘jo’ (recordeu que en català, el subjecte temàtic pot deixar-se implícit) i en segon lloc, pel fet que el subjecte segueix el verb (ordre de mots permès per la sintaxi que facilita l'aparició d'un subjecte remàtic en posició final). A més, en aquesta construcció copulativa s'ha produït una permutació entre l'atribut (“El cap”) i el subjecte (“jo”). Aquesta organització presenta la informació seguint una trajectòria més cooperativa per al receptor, ja que parteix de la incògnita a resoldre per donar la solució en la posició més prominent, que és la final.

EXERCICI 8

Destaca sobretot l'ús de la construcció passiva en anglès i les conseqüències que té en la manera com s'organitzen el tema i el rema.

La construcció passiva permet presentar l'objecte afectat com a subjecte, amb la qual cosa pot ocupar una posició de tema. Per exemple, la primera frase: *Neither the*

phone nor the battery may be opened under any circumstances (except when exchanging the battery or top shell). Com que el que tenim a les mans és un llibret d'instruccions d'un telèfon mòbil i sabem que aquests estris porten una bateria, ambdues entitats poden ser presentades com a accessibles dins el context comunicatiu. En canvi, la part dedicada a les limitacions per a l'obertura d'aquests aparells és la part més informativa de la frase. L'agent, en ser un destinatari genèric, pot quedar implícit. A la traducció catalana, en lloc d'una passiva trobem una passiva reflexiva, però l'embalatge tema-remà es pot preservar: "El telèfon i la bateria no s'han d'obrir mai (llevat de quan es canviï de bateria o de coberta superior)". El nivell és lleugerament més familiar: 'mai' per *under any circumstances*.

La passiva es fa servir també a la segona frase, que també segueix un ordre de menys a més informatiu: el subjecte *Any other changes to this device* lliga l'oració actual amb l'anterior, i prepara el receptor per rebre la informació nova: *are strictly prohibited, as they will invalidate the type approval criteria required for operation of the unit*. A la versió catalana, el repartiment tema-remà és l'invers: el tema és la prohibició ("queda prohibit"), i el remà "fer qualsevol modificació a l'aparell", que es presenta com si fos la part més informativa, tot i haver estat introduïda al parèntesi de la frase anterior (fixeu-vos que *other* 'altre' ha estat omès de la traducció). Finalment, el que en anglès ens és presentat com el motiu per a la prohibició (*as they will invalidate the type approval criteria required for operation of the unit*), en català ens apareix de manera molt resumida com una conseqüència: "En cas de no respectar-se es perdrà el permís d'utilització".

Un altre aspecte que val la pena d'assenyalar és que el text anglès presenta una cohesió textual més forta, de manera que cada frase estableix vincles gramaticals amb l'anterior, mentre que en català aquests vincles resten implícits. Per exemple, en anglès trobem *other* i *they*, que s'interpreten anafòricament (cada un d'ells té el seu antecedent a l'oració anterior). En canvi, en català 'altre' és suprimit, i a l'última oració el verb 'respectar-se' i el sintagma nominal 'permís d'utilització' no estan lligats explícitament a cap referent del text. La manca de cohesió textual provoca que el lector hagi de fer més esforç per interpretar el text i donar-li un sentit coherent.

EXERCICI 9

Pel que fa al connector *although*, el significat a l'original és concessiu. En concret, l'adjunt adversatiu que introdueix té un contingut positiu (els èxits), que es

presenten com un obstacle per a una valoració totalment negativa del programa Viking (la càrrega negativa de la principal està expressada per *failed to find any evidence of Martian life*). Dit d'una altra manera, quan llegim *although* sabem que la clàusula principal no anirà en el mateix sentit que la subordinada. A la traducció, l'ús de la locució 'a més de' converteix la relació en additiva, per la qual cosa, el fet de no aconseguir trobar vida a Mart és presentat com un fet més, sense cap valoració crítica per part dels autors.

Pel que fa al connector *however*, a l'original serveix per contrastar el contingut del primer paràgraf, el fracàs de la missió Viking, amb l'èxit de la metodologia de Lovelock. A la traducció no sols no es reexpressa aquest contrast, amb la pèrdua consegüent del reconeixement implícit cap a la feina de Lovelock, sinó que els dos paràgrafs s'uneixen, per la qual cosa els enfocaments de la NASA i de Lovelock es presenten com una exposició seqüencial de fets i mètodes, sense la valoració dels autors.

A tall d'anècdota, fixeu-vos també en l'error de sentit provocat per la traducció de *fueling* per 'frustrà' (en comptes de "donà esperances"), cosa que capgira totalment el sentit de la frase.

EXERCICI 10

L'adverbi *yet* funciona al text original com un connector amb valor concessiu, és a dir, afirma la validesa d'una proposició que contradia expectatives creades al discurs anterior. En canvi, a la traducció té un valor exclusivament temporal ('fins ara'). L'adverbi *indeed* és una expressió emfàtica que valida la veritat de la proposició anterior ('en efecte', 'certament'). En canvi, a la traducció hi trobem un element corrector ('en realitat') que invalida la proposició anterior.